

2

SJU'UN NEB'UMAN

SCHAB'IL YOLOMIL

TOJOL-AB'AT

Se agradece a la Comisión Nacional de Derechos Humanos
y a la Cuarta Visitadora General,
Mtra. María Eréndira Cruzvillegas Fuentes
por su colaboración para las ilustraciones de la primera página.

Ja k'ual wa slapa ja Tojol-ab'al jumasa', mi'
kechanuk wa xmajuni b'a tsamal sk'eljel, ja'ni b'a
jun sje'jel jastalotik sok ja tuktukil yelaw ja k'u'al ja
b'a kulan jsak'aniltiki', ja'yujil jel s'ilanil ja yal untik
jumasa' ojni slap-e' ja tojol k'u'uali' jach' man
sch'inile' yujil ja jach'ni kulan kujtiki.

BAJA
CALIFORNIA

SONORA

CHIHUAHUA

COAHUILA

BAJA
CALIFORNIA
SUR

SINALOA

DURANGO

ZACATECAS

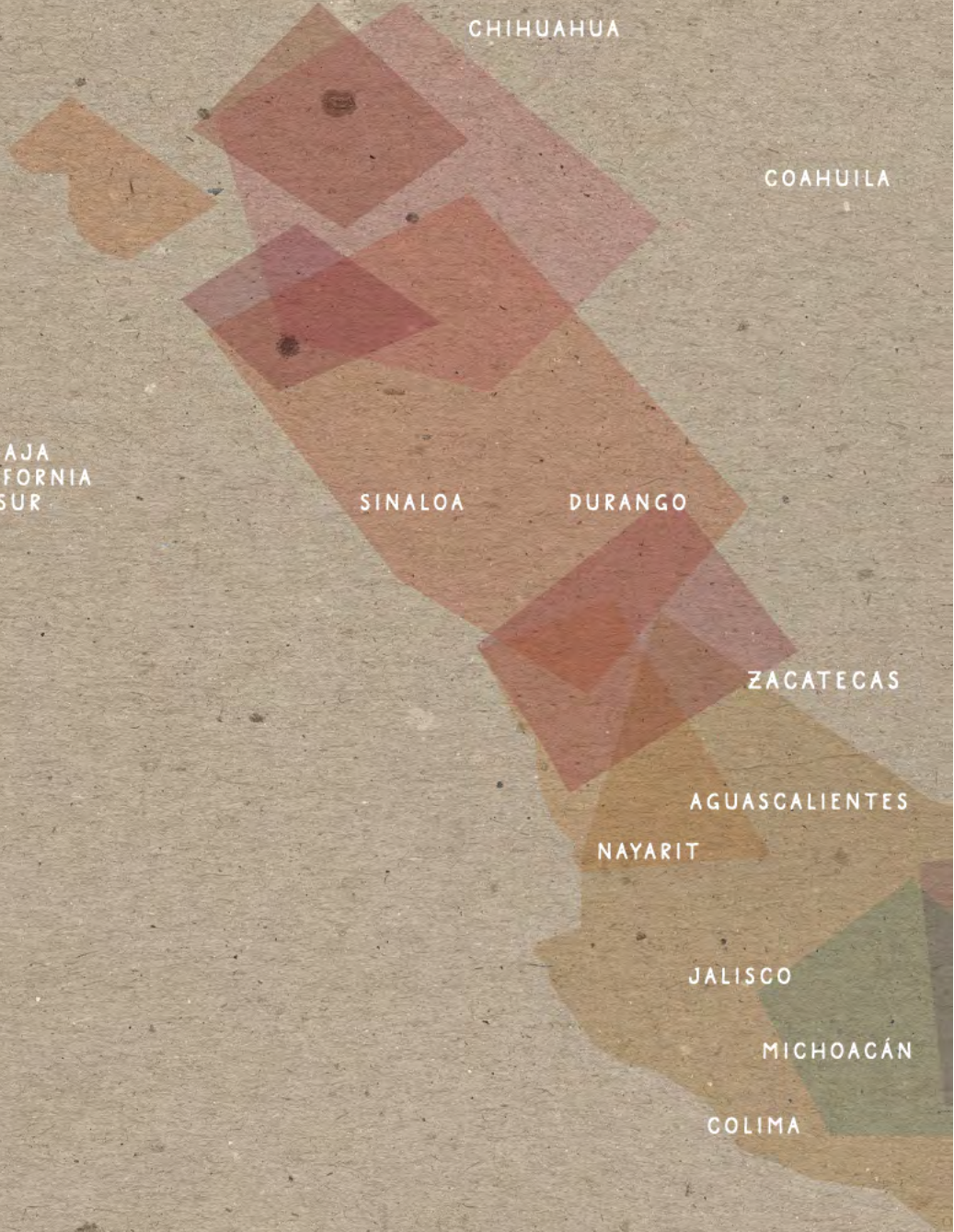
AGUASCALIENTES

NAYARIT

JALISCO

MICHOACÁN

COLIMA

NUEVO LEÓN

TAMAULIPAS

SAN LUIS
POTOSÍ

GUANAJUATO

QUERÉTARO

HIDALGO

ESTADO
DE MÉXICO

TLAXCALA

MORELOS

PUEBLA

VERACRUZ

GUERRERO

OAXACA

YUCATÁN

CAMPECHE

QUINTANA
ROO

TABASCO

CHIAPAS

Otto Granados Roldán
SECRETARIO DE EDUCACIÓN PÚBLICA

Javier Treviño Cantú
SUBSECRETARIO DE EDUCACIÓN BÁSICA

Rosalinda Morales Garza
DIRECTORA GENERAL DE EDUCACIÓN INDÍGENA

Alicia Xochitl Olyera Rosas
DIRECCIÓN DE EDUCACIÓN BÁSICA

Édgar Yesid Sierra Soler
DIRECCIÓN PARA EL FORTALECIMIENTO Y DESARROLLO
PROFESIONAL DE DOCENTES DE EDUCACIÓN INDÍGENA

Lucía Tepole Ortega
DIRECCIÓN PARA EL DESARROLLO Y FORTALECIMIENTO
DE LAS LENGUAS INDÍGENAS

Erika Pérez Moya
DIRECCIÓN DE APOYOS EDUCATIVOS

Eduardo Campos Martínez
SECRETARIO DE EDUCACIÓN EN EL ESTADO DE CHIAPAS

Elfidio Enrique Mazariegos Bartolón
DIRECTOR DE EDUCACIÓN INDÍGENA
EN EL ESTADO DE CHIAPAS

Roberto Sántiz Gómez
JEFE DE DEPARTAMENTO PARA EL FORTALECIMIENTO
DE LAS LENGUAS INDÍGENAS EN CHIAPAS

Alonso Méndez Guzmán
COORDINADOR ESTATAL DE LOS PROGRAMAS DE ESTUDIO
EN LENGUAS INDÍGENAS EN CHIAPAS

COORDINACIÓN GENERAL:
Rosalinda Morales Garza

COORDINACIÓN:
Lucía Tepole Ortega
Juana Zacarías Candelario

AUTORÍA:
Rogelio Gómez Gómez
Pablo Gómez Jiménez
Hilario Méndez Luna
Gerardo López López
Mario Hernández Aguilar

ASESORÍA ACADÉMICA:
Carlos Rincón Ramírez (UNACH)

APOYO TÉCNICO-PEDAGÓGICO
Esther Castillo Arzate
Antonio Casas Castillo
Gloria Rosario Victoria Ávila

ASISTENCIA TÉCNICA:
Dydia López Domínguez

COORDINACIÓN EDITORIAL:
Erika Pérez Moya
Gabriela Guadalupe Córdova Córtes

CONCEPTO GRÁFICO:
Artes de México y del Mundo S.A de C.V

ILUSTRACIÓN DE LA PRIMERA PÁGINA:
Sergio Egnar García Ruiz

SERVICIOS EDITORIALES:
Sociedad para el Desarrollo Educativo
Prospectiva S.A de C.V

FORMACIÓN:
Víctor Hurtado Flores

ILUSTRACIÓN:
Laura Mancilla (coordinación),
Carlos Álvarez, Le Yad

FOTOGRAFÍA:
© Lon & Enriqueta (portada).
Ramón Jiménez, Lorenzo Armendáriz, Teúl Moyrón
Contreras, César Ramírez Morales / Fototeca Nacho
López, Comisión Nacional para el Desarrollo de los
Pueblos Indígenas.
Banco de imágenes Shutterstock.

© Dirección General de Educación Indígena
Avenida Universidad 1200, piso 6,
cuadrante 10, ala sur,
Col. Xoco, C.P. 03330, Benito Juárez,
Ciudad de México.

Primera edición, 2018.
ISBN: 978-607-8456-44-4

Impreso en México.
Distribución gratuita.
Prohibida su venta.

Reservados todos los derechos. Se prohíbe la
reproducción total o parcial de esta obra por
cualquier medio electrónico o mecánico sin
consentimiento previo y por escrito del titular
de los derechos.

TOJOL-AB'AL

SJU'UN NEB'UMAN

SCHAB'IL YOLOMIL

NOMBRE DEL ALUMNO(A)

NOMBRE DE LA ESCUELA

GRADO

GRUPO

POBLACIÓN

ESTADO

SCHIKTESEL

Ja sju'unil b'a schab'il yolomili' ja b'a jk'umaltik Tojol-ab'ali' b'a schab'il sneb'jel sk'umajel sok sts'ijb'ajel, ja te'y ja wi'unej b'a k'ab'i', yi'aj sk'uljel sok spetsanal sk'ujul jun k'ole je'uman ju'un jumasa', ja'ni' b'a yal ixuke sok b'a yal winike, jastal we'na lek wa xko'a k'ujol oj le'tikjani sok oj jtalnatik spetsanil ja jastik junuk ya'unejekanki'tik ja me'jun tatjun jumasa' jastal b'a jun slekilal jsak'aniltik ja lu'umk'inali' .

Ja wa ju'un b'a schab'il yolomili' ay yi'unej jo'e chapana a'tel sb'i'il: Sb'ajtaniil. Jantik ixim. Schab'il. Xi'wanel. Yoxil. K'ulumana oxom. Schanil. Sb'i'il xe'ntikyaman lu'um, Sjo'il. Wajab'. Ja b'a jujune ja chapana a'tel iti', tojb'esnub'al b'a oj ch'aka na' st'ilanil sok stalnajel ja jastal kujlajel jsak'aniltik b'a lu'umk'inali' sok jastal stalnajel ja jnantik lu'umk'inali', jastal: te'altik, chante', yaxk'ul, sat ja', yok ja' sok pampa ja' sok ja b'a jchonab'iltiki'.

Spetsanil ja jastik junuk scholunejekan ja ma'tik ayxa sk'ujule' sok b'a k'ole je'uman ju'un jumasa' ja yajni ek'ye'ek' sjob'jeli' b'a wa xtaxy'e' kulan ja jmoj alijeltiki'. Tsa'an cha sk'ulan sb'aj tuk k'ole je'uman ju'un b'a stojb'ese' sju'unil jastal oj je'xuk sk'umajel sok sts'ijb'ajel. Ja'xa b'a jab'il iti' k'ulaxi b'a kechan we'n a'b'aj, lajan oj tulyi' jun yajk'achil b'ej b'a oj lekb'estik ja jastik junuk wa xk'ulaxi' ja b'a yojol ja jsak'aniltiki'.

Ja tsamal ju'un iti', ti' wa xtax ja sna'ulab'il ja Tojol-ab'ali' ja b'a jastik junuk wa xk'ulaxi' ja b'a jsak'aniltik b'a lu'umk'inali' sok ja jk'umaltik jastal b'a ts'ijb'anel sok sk'umjel ja ju'uni'. Ojni cha skoltajanan ja b'a oj chink'inalaxani', mok ch'aya k'ujol t'ilan oj chapxuk jun tsamalil sok stojil b'a jsak'aniltiki'.

SJE'ULAB'IL B'A
TS'IJB'ANEL

SJE'ULAB'IL B'A
TS'EB'ANEL

SJE'ULAB'IL B'A
SB'OMJEL

SJE'ULAB'IL B'A
SB'OMJEL

SJE'ULAB'IL B'A
SK'UMAJEL

SJE'ULAB'IL B'A
SLE'JEL

SJE'ULAB'IL B'A
SET'JEL

SB'AJTANIL

CHAPAN A'TEL

SCHAB'IL

CHAPAN A'TEL

SYOXIL

CHAPAN A'TEL

SCHANIL

CHAPAN A'TEL

SJO'IL

CHAPAN A'TEL

SMOJOLIL

SB'AJTANIL TSOME

SB'AJTANIL CHAPAN A'TEL

SB'I'IL CHAPAN A'TEL: Jnantik ixim

SB'ELAL A'TEL: Sk'ulajel patk'ujol sok stalnajel ja lu'umk'inali'

SLAJEL K'OT A'TEL: Jna'tik sb'aj sok oj kiltik jastaltik ja jnantik iximi'

Sb'ajtanil kaje'

B'A STS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

JASTIK JUNUK OJ MAKUNU B'A CHAPAN A'TELI

- SB'AKANAL SOK SAT IXIM
- SAKAL JU'UN
- NOK'WANUM
- YELAWIL STE'IL LAPIS
- JU'UN B'A SOK YIJLAB', SOK B'A SAT JU'UN
- YAL MORRAL
- Ts'eb'antan sok wa' moj jumasa' ma le'a pilan.

Sa'n sok yalk'ab'al

Yajna ch'akta ts'eb'anan sok wa moj jumasa'.

- Alayab'ye' wa' b'i'ili' sok janek' jab'il ja wi'onejxa cha maklan ja b'a tuk wa moji'.
- Ts'ijb'an ja jastik wa xjob'jiwi'i'

Ke'n jb'i'il _____

Ayxa ki'onej _____ jab'il.

Wa xk'ana oj k'uluk ja b'a snajtsil neb'jel ju'uni' _____

- K'ulan yijlab'il chab' oxuk ja moj b'a ma' lekxa wilab'a soki'.

JASTIK WA XNA'A' B'A JNANTIK IXIM

Skulajel kechan b'a k'umal.

- Cholan t'usanyaman ja jastik junuk alub'alawab' sok ja jnantik iximi'.
- Jastik junuk wa xyi'aj niwan skisjel ja jnantik iximi'.
- K'ana skoltanel ja ma'tik ayxa sk'ujuli'.
- Kilata jastal wa sjach'awe' ja alaji'.
- Ts'ijb'an b'a jun slam ju'un ja yelawil iximi sok a'ochuk b'a ju'un b'a yijlab'il.
- Na'a sb'aj ja sat ju'uni sok b'oma ja yelawil jastal chikanxa.

A CHAK

E K'AN

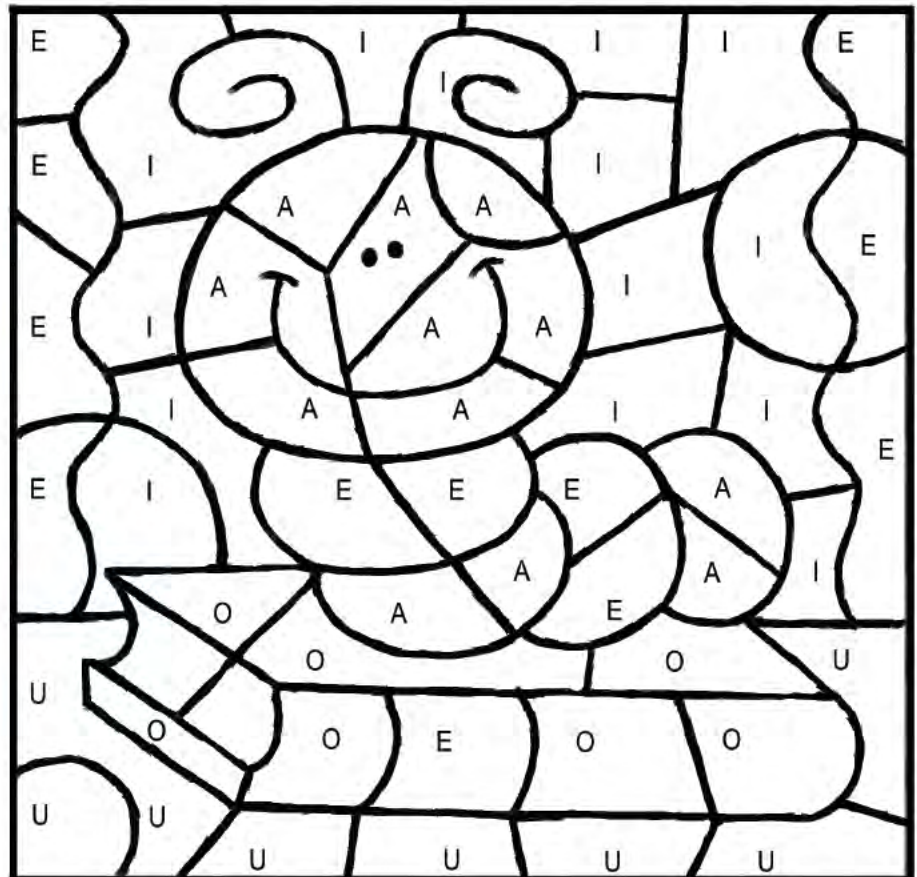
I KAJPE

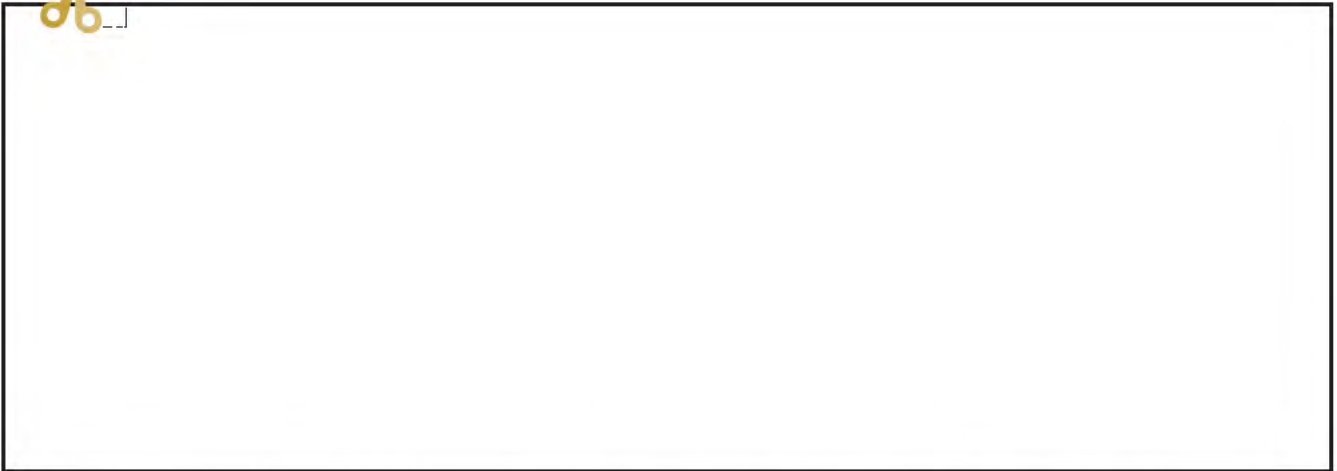
O K'IK'

U YA'AX

- Lo'iltan sok k'ulan yijlab'il jastal wa xyi'aj sk'inil b'a sjach'jel alaji sok set'an b'a oj ja nok'e b'a ju'un sok yijlab'il, ti' jata b'a smojolil sb'ajtanil set'jel b'ome a'tel 159.

- K'elan sok na'a sb'aj b'a oj ch'aka k'ulyi' sb'i'il ja jastik junuki'.
- A'stasb'aj sok jun jisan ja jastik junuk wa xtojb'i sok ja jnantik iximi'.

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- Chapa a'b'aj sok lajan ja je'uman ju'uni' b'a lajan oj ja lok-ex jun ma' axa sk'ujul b'a snajtsil nebjel ju'un b'a oj scholawab' jastal wa x-ajyi' ja jach'oji'.
- A'yi sa'n ja ma' axa sk'ujuli' sok maklanlek tsamal stojlil ja jastik junuk oj scholawab'i.
- Cholayab'i ja wa moj jumasa' jastal ja wab' stojil ja lo'il b'a jnantik iximi'.
- K'elanlek sok ts'ijb'an b'a jisan tey ko'el ja jastik oj sk'uluke' ja winike'i'.

- K'anayi' ts'akatalek ja ma' axa sk'ujul yuj ja scholowab' ja lo'ili'.
- Ts'ijb'an ja tuktukil yelaw ja jnantik iximi' b'a it scholjiwab' ja ma' axa sk'ujoli'.

- K'anayi' oj sts'ijb'an ja je'uman ju'uni sok tojb'es b'a ch'ayela'i.

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- Le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni b'a oj sk'umuk ja lo'il b'a jnantik iximi'.
- Maklanlek ja wa'n sk'umjel ju'un ja je'uman ju'uni' sok nochoyi' sok juna yal k'ab'.

Ch'ak ixim.

Yalakab' ja cham jtat-aweli', ja najate'ili' ek'b'i jun niwan wokol, mi'b'i nab'enuk jastik sb'ej. Wa'nb'i xyalawe' ja'b'i ch'ak yip ja iximi', tuk wa xyalawe' jab'i tajki ja swinkil ja lu'umk'inali', yuj ja mixa skisawe' ja yajni wa xch'akye' ja jach'oji, a'mab'i jab'il jab'il wa sts'unawe', mixanib'i x-ajyi' ja jnantik iximi', ja'b'iyujil jel yi'aje' ja wa'ini'.

- K'anayi ja neb'uman ju'uni' oj sk'umukawi jun chab' oxuk ek'ele b'a oj ja neb' sk'umajel ja we'ni.
- B'a jun slam ja wa ju'uni k'ulan yijlab'il jastik wa x-ab'ab' sb'ejlal ja b'a lo'ili.
- Yajnila ch'aki cholayab' sb'ejlal wa moj jumasa' ma oj ja chol b'a wa naj.
- Jpetsaniltik oj ts'eb'anukontik.

Wajtixa b'a jnajtik.

Wajtixa b'a jnajtik.
 Ch'aktikta ja a'teli'.
 La ka'tiyi' sa'n ja jnantiki'.
 La ka'tikiyi sa'n ja jtatiki'.
 Ja b'a jecheli',
 sajtolek oj jakontik.
 Ja b'a snepjel ju'uni'.

Schab'il kaje'

B'A TS'IJB'ANEL

- A'yi' sa'an ja wa moj jumasa' sok a'ko'uk ts'inan wa olom b'a sti' sat wa moji.
- Ts'eb'anana sok ja wa mojumasa' sok le'a tuk

Sa'n

Sa'an moj jumasa'
 sa'an jultikta ja jpetsaniltik

ja b'a wa xneb'atik ju'uni'.
Jel tsamal ja k'ak'u'i'
jel tsamal oj neb'tik sk'umjel
sok sts'ib'ajel ja ju'uni'.
La' jmaklatik sok la' jneb'tik
ja jastal wa sje'a' ja je'umani'
ja ja ja jel tsamal sk'umjel,
ja ja ja jel tsamal sts'ijb'ajel,
ja ja ja jel tsamal sneb'jel.
Sa'n ja petsanil.

- Ek'an b'a sti' satilajel sok wa moji a'yi'ile' sa'n sok jak'a ja we'n ja yajni x-ek'ye'i'.
- Ts'ijb'an wa b'i'ili b'a yojol jisb'ub'al sok k'umanyi'ele' tsatslek ja wa moj jumasa'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il wa nani sok wa tati'.

- Ts'ijb'an sb'i'il ja iximi' ja jastik yelawil wa xtax ja b'a wa naji'.

- Ek'an ts'ijb'an wa b'i'i'l b'a niwan lechan ju'un b'a nok'anyuj ja je'uman ju'uni'.

- Job'ayi' ja je'uman ju'un ta ts'ikanxa sok ja wapeyido'.
- Ts'ib'an sb'i'il chanuk wa moj jumasa' sok k'uman tsats b'a oj ab'xuk jata lekxa kaneli'.

June: _____

Chab'e: _____

Oxe: _____

Chane: _____

- K'ulan yijlab'il ja wa moj jumasa' ja ma' wa x-awilab'aj sok leki' soy set'an b'a oj ochuk b'a ju'un sok yijlab'il b'a smojolil schab'il set'jel b'a b'ome a'tel 161.

 JASTIK WA XNA'A B'A JNANTIK IXIM

Sk'ulajel kechan ja b'a ts'ijb'aneli':

- K'anayi' jawa moj aljeli' sok ja wa tatawelo' oj slo'iltawi' jastal wa schapawe' ja sjach'jel ja jnantik iximi'.
- Maklalek jasunk'a ja wa xcholawab' wa tatawelo' ma ja' sok wa moj jumasa'.

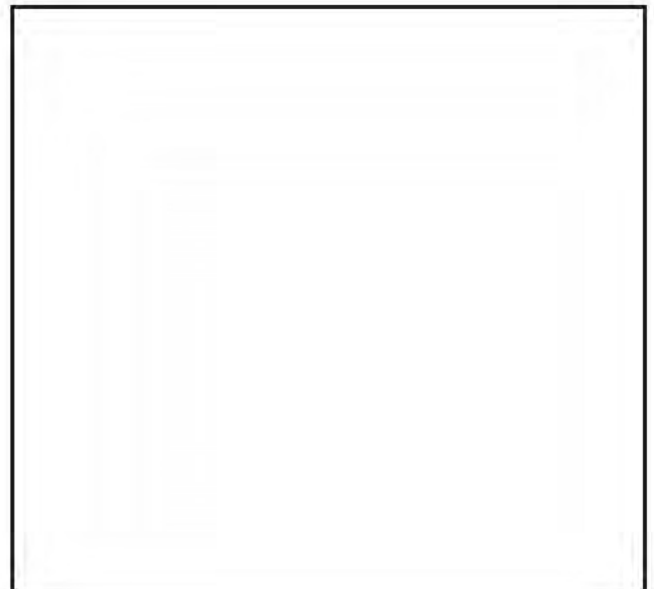
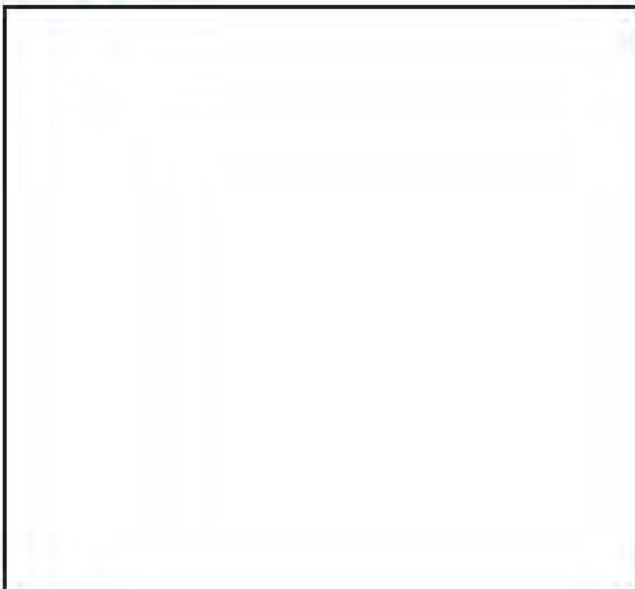
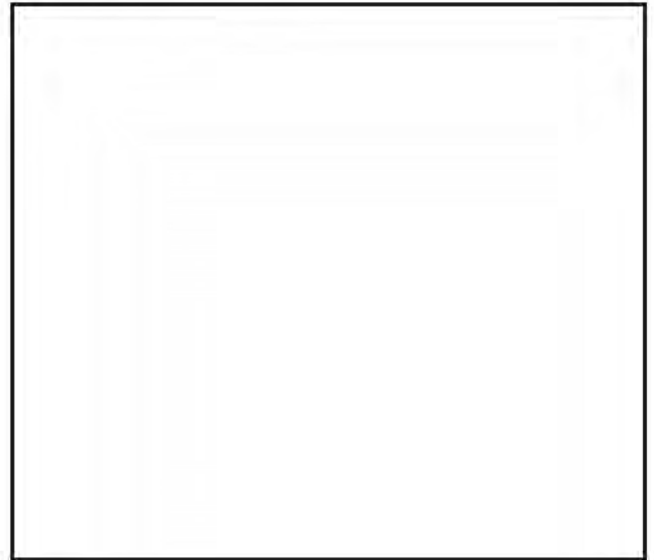
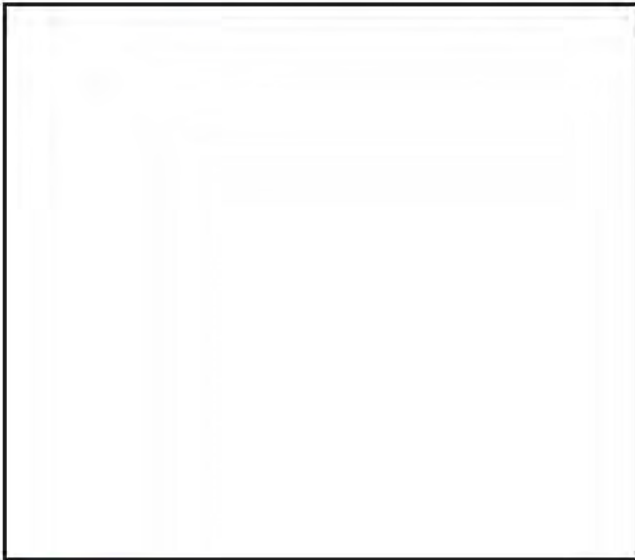
- Job'oyi' jastal wa xya'we'yi' spatk'ujolalil ja b'a jnantik iximi'.
- Choloyab' wa moj jumasa' jastal ja wab' stojil ja lo'il patk'ujolaneli'.
- K'ulan yijlab'il jastal wa xjach'ulaniye' ja swinkil alaji' sok set'a ba wa xta b'a smojolil yoxil set'jel b'a b'ome a'tel 163.

- Lo'iltan jamanlek sok ja wamoji', spetsanal jasunk'a ja wa tojb'esneji'.
- K'ulan yijlab'il, a'ochuk yelawil sok sb'i'il ja jnantik iximi' ja wa x-eljan b'a alaji'.

- K'ulan yijlab'il sok ts'ib'an ja jastik sb'i'il ja yelaw ja ixim jumasa' ja wa xtax b'a snajtsil sneb'jel ju'uni' sok set'a b'a oj wa ochuk nok'an b'a pukwanun lechan ju'un'. Ti' jata b'a smojolil schanil set'jel b'a b'ome a'tel 165.

- Tsijb'an sb'i'il ja jastik junuk wa xb'ob' sok wa'elal ja jnantik iximi'.

Aa

- K'anayi' koltajel sok ja je'uman ju'uni', ta spetsanalxa lekxa ja ts'ijb'onej.
- Ts'ijb'akan yajk'achil ili' ja b'i'ilal jumasa' b'a mito kaneluk leki.

Aa

- Alyab'i ja wa moj jumasa' jastal wa schapxi b'a jun spatk'ujulajel ja jnantik iximi'.

- K'ulan yijlab'il, a'ochyi' yelawil sok ts'ijb'an ja jastik junuk wa xmakuni b'a jach'oji'.

- K'elanlek jastik sat ju'unil ja me'yuki' sok ts'ijb'an b'a lekxa oj k'umaxuk.

	a	n	a		i		i	
--	---	---	---	--	---	--	---	--

	a		a		i	x		m
--	---	--	---	--	---	---	--	---

k'	i		i		i	x		m
----	---	--	---	--	---	---	--	---

ch		k		l	i	x	l	
----	--	---	--	---	---	---	---	--

t'		i		t	u	l	i	x	i	
----	--	---	--	---	---	---	---	---	---	--

- Ts'ijb'an b'a jisulab'il ja jastik k'umal kana wuji'.

- Ts'ijb'an sb'i'il jastik chante'il ja wilunej wa sk'uxu iximi'.

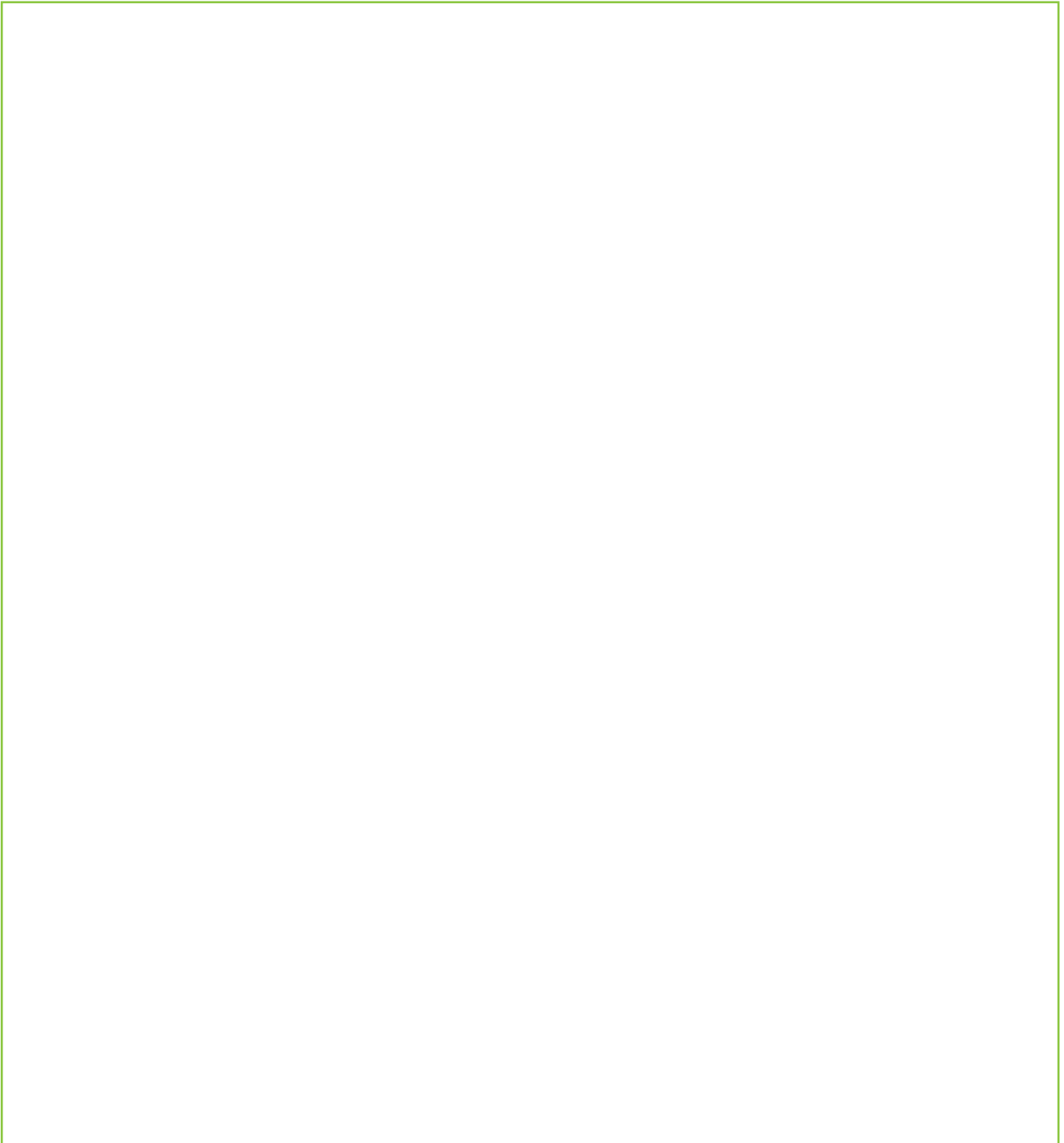
- K'uman tsats ja sb'i'il ja chante' jumasa' ja ts'ijb'a'i'.
- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj ja sts'ijb'uk b'a niwan lechan ak'inte'.
- Tojb'es ja jastik b'a mi' kaneluklek b'a ts'ijb'unub'ali'.

- Lo'iltan jastik oj xchollowab' ja wa tatawelo jumasa'.

- K'ulan yijlab'il sok a'ochyi' yelawil ja jastik ju'nuk yala wab' ja wa tatawelo'.

- Cholayab'i wa moj jumasa' jastik junuk' sb'ejlal ja wa wa'teli'.

- K'elalek sok a'juluk ja k'ujol jastal wa xyi'aj skisjel ja jnantik iximi' b'a kulan jsak'analtiki' sok b'a pilan kulan sak'anal ja moj aljeltiki' jastal ijlab' iti'.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' ja niwan xchol ja jnantik ixim ja b'a jsak'analtiki'.
- K'elalek sok ts'ijb'an jastal wa yi'aj sk'inil ja jnantik ixim ja b'a wa naji' ma b'a kulanex ja sak'anilexi'.
- Lo'iltan sok wa moj jumasa' jasunk'a ja yajnal jnantik iximi b'a mi' oj xojb'uki'.

- K'ulan yijlab'il sok a'och yelawil ja chante' wa sk'uxu iximi'.

kolko

mut

chitam

wakax

b'uruj

ts'i'

- Ts'ijb'an yajk'achil b'a jun ju'un ja wa wa'teli' b'a oj wa ochuk b'a sju'unil sok yijlab'.
- Job'oyi' ja wa me'xepi' ma wa tatawelo jastik wa xya'a jsak'aniltik ja nantik iximi'.
- Lo'iltan ja niwan xchol ja jnantik ixim b'a jsak'aniltik sok wa moj alijel jumasa'.
- K'ulan yijlab'il sok a'och yelawil ja jastik junuk wa xkulaxi sok ja jnantik iximi' sok set'an jo'il smojolil sjo'il set'jel b'a b'ome a'tel 167.

- Ts'ijb'an yal lo'il sok sb'i'il ja jastik junuk ja k'ulan yijlab'il b'a wa ju'uni'.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni', a'st'sijb'ukawi' b'a lechan ak'inte' sok tojb'es b'a jomeli.

- K'elalek ja sat k'umal ts'ijb'unub'ali sok k'uman b'a ja ts'iktes lo'il.

ixim

ak

jojoch'

ja muti'

pech

ajan

ixuk

winiki'

Kawu'i'

June: Sk'uxu _____ ja muti'.

Chab'e: Sk'uxu _____ ja

Oxe: Nolb'ani' _____ wakaxi'.

Chane: Sk'uxu _____.

Jo'e: Sk'uxu _____ ja chichi'.

Wake: Atni' b'a yoj ja' ja _____ ja chu'i'.

Juke: Sk'utu ixim ja _____.

Waxake: Skuchu ixim ja _____.

B'alune: Ajni najat ja _____.

- Spetsanal ja jastik ja k'ulani ch'akan i'aj och b'a ju'un sok yijlab'il.
- K'umanyi' ja wa wa'teli' sok wa moj jumasa' ma ja' sok wa nan, ja tat ja yajni' la k'ot b'a wa naji'.
- K'ulan yijlab'il ja chante jumasa' wa sk'uxu iximi' sok ts'ijb'a ja sb'i'ili', ts'a'an set'awik b'a wa och' nok'an b'a lechan pukwanum ju'un. ti oj ja ta b'a smojolil swakil setjel ju'un b'a slamulab'il 169.

- Job'ayi' ja ma'tik ayxa sk'ujuli' jastal wa xtalnaxi ja jnantik iximi'.
- Cholayab' wa moj jumasa' jastal wa xyi'aj stalnajel ja jnantik iximi'.

- Tsijb'an jujunuk xe'n lo'il sok ja yelaw ja iximi'

Sk'umjel ju'un

- Lea koltajel sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja k'umukex lajan ja lo'il sk'ijnal iximi'.

K'inanel b'a jnantik ixim.

Ja jtatawelo'i jel tsamal wa slo'ilta, jab'i najate'ili' wa'nb'i stsono ja yuntikili' b'a lajan oj xchap-e' jask'a k'ak'ujil oj sle'e' smoje' b'a oj yawe'yi' ja sjach'jel ja jnantik iximi', ja k'ak'u jawi' wa'n b'i xwajye' spetsanile' ja b'a alaji', wa'nb'i ochye' mek'an b'a sti' ja alaji' wa stsanawe': kandela, wa xya'ochuke' nichim, wa stsikawe' sib'ak, wa stsikawe' pom. Lajan wa sk'anawe'yi' ts'akatal ja jnantik lu'umi' yuj ja jab'il jab'il wa xya' wa'kotik sok ja jastik sb'a'al wa xya'a ja alaji', yajni' wa xch'akyujile' ja jach'oji', wa tsa'awe' b'a lek sati, b'a niwaki sok ja sk'a'elali', ti'xa wa sb'ut'awe' yenub'e'a sok wa skuchuwe' man na'its sok spatike', ja'xa wa xch'ak skuch-e'i, ti'xa wa x-el ja schichil-a b'a snaj ja swinkil alaji', jach' jastal iti' ja wa xya' k'inanuke' ja jnantik lu'umk'inali yuj ja ya'ata ja jnantik iximi' aytoni wa sk'ulaye' jab'il jab'il ja mojtik Tojol-ab'ali'.

Aa

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'

- Ts'eb'antan sok wa moj jumasa' ma le'awik tuk ts'eb'oj.

Mak sat

Wa xmaka jun sat,
Sokni jun chiquin.
Wa xyama xchab'il ja mech'i',
sokni ja kolomi',
sokni xchab'il ja xijk'ani'
sokni schab'il wa k'ab'i
b'a jun niwan telb'ech.

- K'ulan yijlab'il jastal wa snolowe' ja jnantik ixim b'a wa najexi'.

- Ts'ijb'an ja sb'il ja ma'tik lek x-awilab'ajsoki' ja b'a snajts'il sneb'ejel ju'uni'.

JASTIK WA XNA'A

Sk'ulajel ja b'a ts'ijb'aneli'.

- Choloyab' wa moj jumasa' jastik alub'alawab'i sok ja slo'iltajel ja jnantik iximi'.
- Ch'akan cholayab' wa moj jumasa' jastal wa xpatk'ujulaxi ja jnantik iximi'.
- Wa'n a'ma' x-ana'a sb'aj jun ma' ayxa sk'ujol b'a oj koltanuk b'a a'teli',
- Lajawik junta lajan sok ja je'umann ju'uni jastal oj yi' slokjel jun ma' ayxa sk'ujol b'a oj schol jastal wa xpatk'ujulaxi ja jnantik iximi'.
- Maklan jank'ujul ja jastik oj choljukawab'i sok a'ochuk yijlab'il.

- K'uman sok ts'iktes jun sat k'umal b'a tsamal oj kanuk ja xe'n lo'ili'.

Kojlel P _____ nch _____ .

Niwan _____ ita.

K'an w _____ j ixi _____ .

Chitak'an Adel _____ .

K'ik'il _____ jk'al.

A'tijum M _____ ngo.

Mo'och i _____ im.

Oxe enu _____ ixim.

- Ts'ijb'an spetsanal b'a wa ts'iktesi' sok jun yal lo'il.

Ajni ja adela
stsika ajk'al ja Eva.

- K'ulan yajk'achil b'a jun slam ju'un sok oj wa ochuk b'a ju'un sok yijlab'il.

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- Lajawik lo'il sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja lok-ex ma'tik ayxa sk'ujol b'a oj schol jastal wa xloko jb'ajtik b'a jach'oji'.
- Chapawik sok wa moji jastal oj yi' sa'n sok jastik oj job'tiyi' ja ma' oj lo'lanuk jmortiki'.
- Jastik sb'ej wa xk'umb'axi ja k'ajmal iximi'.
- Jastik a'ma sk'ak'ujil ja lek b'a kumb'aneli'.
- Ay a'ma sk'ak'ujil kulanxa b'a jach'oji.
- Jastal a'ma wa xyi'aj spatk'ujulil ja sb'a'al ja alaji'.
- Jastik a'ma junuk wa xmakuni b'a patk'ujulaneli'.
- Job'owikani jastik junuk wa xmakuni b'a stalnajel ja jnantik iximi'.
- K'ulan yijlab'il ja jastal wa xpatk'ujulaxi ja alaj ja oxa tulxuk ja sb'a'ali'.

- Ts'ijb'an tuktukil sbi'il, ja ixim ja k'ulan yijlab'ili'.

- K'umanyi' ja wa moj jumasa' ja' sbi'il ja ixim ja ts'ijb'ani'.
- A layab' ja je'uman ju'uni' oj ts'ijb'anawi' b'a lechan ak'inte' ja sbi'il ixim, it ja ts'ijb'anta sok jun yal lo'ili'.

- K'uman sok tsa'a b'a stojil ja b'a oj ja ts'iktes smoj ja yal k'umal te'yi'.

chab'ek, tak'an, ajwuchan, ijkin, ixim, po'xel, xanab', ajk'al, tsima, xenen, b'akal, b'oman, k'ante', me'jun, jach'oj, mats', chitam, samet, pichi, tse'e, sip.

Sta'a _____ ja a'tijumi'. Yu'aj _____ ja Tono'i.
 Mok' _____ ja Pancha'i. Sk'utu _____ ja me'juni'.
 K'uts _____ ja tata'. Spojo _____ tan ts'i'i'

- K'umanyi' ja wa moj jumasa' jastal kanel ja wa'teli'.
- Alayab' ja je'uman ju'uni' a'sts'ijb'an b'a lechan ak'inte' ja k'umal jumasa' sok tojb'es ja b'a mi' stojoluki'.

Sk'umjel ju'un

Sle'jel b'a sk'umjel.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj skoltuka sk'umajel ja ju'uni'.
- Maklanlek jun chab' ek'ele jastal wa sk'uman ja je'uman ju'uni'.

- Ja we'ni oj ja tsajlan och b'a jujune chole'i sok jun te'il lapis.
- Spetsanil ja k'umal b'a mixa na'a sk'umajeli k'ana ja koltajel sok ma' wa'nxa sna'a ja wa moj jumasa'.

SK'AK'UJIL JACH'OJ

Wani' xyala ja jtat-aweli' jastik sya'asil ja jach'oji', minib'i lomuk oj jtulxuk ja jnantik iximi' b'a mi'to takinuk leki, cho ojnib'i k'elxuk ta yijxa ja nan ixiwa' yujk'ab'i yijxa ja ye'n, jasb'i yujil ja'b'a mi' oj xojb'uk ja jnantik iximi' sok oj tsa'xukani ja b'a yinatili'. Yajb'i wa stuluwe' ja jach'oji' wa'nb'i sle'a skoltajele' sok ja smoj aljel jumasa', jach' lajan a'telil. Ja'b'i yajni wa xch'akye' ja jach'oji' wa'nb'i sk'anawe'yi' ts'akatal ja lu'umk'inali' yuj ja janek'xa ya'ata ja jnantik iximi'. Yajnib'i jawi' wa stsikawe' kandela, wa x-och nichim ja'b'i ti'xa wa xk'eye' skuchjel-a sok ti'xab'i wa x-ajyi' schichil-a. Ja'xa swinkili wa sle'a yajnal b'a mi' oj xojb'uk, ti'xa wa slatsawe ja b'a jak sok spatiki' sok wa xya ochuk b'a ts'ulub'.

Aa

B'A TS'IB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'ajneli'.

- A'yi' sa'n wa moj jumasa' sok jun tel b'ech sok jak'ayi ja wa moj jumsas'.
- Le'awik jun ts'eb'oj sok ts'ijb'an lajan sok ja je'uman ju'uni.
- Alayab' wa moj jumasa' sok ja je'uman ju'uni' ja sb'ejlal wa b'i'ili'.
- Job'ayi' wa moj jumasa' jastik sb'ejlal ja sb'i'ile'i'.
- Ts'ijb'an chanuk sb'i'il ja wa moj jumasa'

Aa

- K'anayi' ja koltajel ja je'uman ju'uni' b'a oj sk'el ja wa'teli' sok tojb'es b'a jomeli.
- K'anayi' ja wa nan sok wa tat oj sts'ijb'akoni ja sb'i'ile'i'.

Sb'i'il nanal: _____

Sb'i'il tatal: _____

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj sts'ijb'an b'a niwan ak'inte ja b'i'ilali sok tojb'es b'a mi' lekuk ayi'.

- A'jakuk ja k'ujol, a'ochuk yijlab'il sok ts'ijb'an ja sb'i'ile' ja chante wa sk'uxu ixim b'a alaji'.

JASTIK WA XNA'A

Sk'ulajel kechan b'a k'umal.

- Jpetsaniltik oj kalb'ajtik jastik wa xna'atik b'a ya'teltajel ja jnantik iximi' ja b'a kulanotiki'.
- Cholan jastal oj talnaxuk ja jnantik iximi'.
- Jastal wa xyi'aj patk'ujulaxel ja jnantik lu'um k'inal sok ja janatik iximi'.
- Job'oyi' ja tatjuni' jastik junuk wa xmakuni b'a jtalnaxuk ja jnantik iximi'.

- K'ela ja ijlab'i' sok lo'iltanyab' wa moj jumasa', jastik wa'ne' sk'ulajel.

- Ja jastik ja cholatayi ja wa moji', ts'ijb'an b'a yal jisan.

A a

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- Job'oyi' sok cholayab' wa moj jumasa' jastik junuk oj scholawab' ja wa nani' ma wa tati', sok ja jastik junuk wa xtojb'i sok ja jnantik ixim b'a jsak'aniltiki'.
- Le'awik sok ja je'uman ju'uni' jun ma' oj koltanuk scholjel jastal wa xpatk'ujulaxi ja jnantik lu'umk'inal b'a lek oj ya'ki'tik jwa'eltiki'.

- K'anayi' ts'akatal ja ma' scholawab' ja jastik junuk wa xchapxi b'a jachoji'.
- Ijlab'an sok b'ono jujuntik ja sb'a'al kaltsiltiki' ja it wa xtojb'i sok ja jnantik iximi'.

- Choloyab' ja wa moj jumasa' sok wa nan ja tat ja wa wa'teli'.
- Job'ayi' wa moj jumasa' ta wa sna'awe' juntama yalajil wa xch'ak ts'unxuk ja ixim b'a tuktukil tik'e yelawili'.

B'a sk'umajel

- Le'a sk'umjel ju'un:

- Le'a ja koltajel sok ja je'uman ju'uni' ja b'a sk'umjel ja lo'il jnantik iximi' ja'xa we'n nochoyi' sok yalak'ab'.

Jnajtik ixim

Ja najate' mi'b'i xna'atik sb'aj ja iximi', mi'b'i ma' yi'oj aji', junb'i ek'ele jun me'n jokox iljib'i skuchunejan sat ixim. Ja ti'b'i job'jiyi'a, B'a'a wilunej wa xtax ja inat b'a wa xb'ut'ji yujil ja winike' jumasa'. Ja ye'n ti'b'i yala'a: lek k'elawilex ja ke'ni kilunej b'ay-a ja inat jawi', jastik yelawil wa x-ak'ana.

Chikan jastik yelawil, kechan ts'akataluk-a i'jani'. Mok ayan k'uxk'ujulil, ja ti'b'i yi'ajan ja me'n jokox tuktukil yelawil ja jnantik iximi', jastal yelawil sak waj, k'an waj, k'ik' waj, sok chak waj, yajna ek'jan ja k'ak'u, sna'we'b'i k'inal mi' junukxta yip wa xb'ut'wani, me'yb'i yip ja sakal waji', mi'b'i xb'ut'wani, ja'xab'i k'an waji' wa'nb'i x-alb'i ja yipi' cha yilawe'b'i, ja k'ik' waji' mi' skisawe'lek, kechanb'i wa skisawe' jujuntik yaman b'a swinkil che'il k'inal.

- Lo'iltan sok waj moj jumasa' jastik ochkan b'a wa wolom ja' b'a sk'umjel ja ju'uni' sok ja jnantik iximi'.
- Tojb'es lajan sok ja je'uman ju'uni' ja ju'un sok ja a'tel b'a sju'unil sok yijlab'i'.
- K'ana wa koltajel b'a tsamalek oj kanuk ja ju'un sok yijlab'i'.

PAKWANEL:

- Le'a jujun yaman ja b'a jastik mi' tojb'i spetsanili'.
- Job'ayi' ja je'uman ju'un b'a a'telil ja mi' tsutsxikani'.
- Cholayab' ja je'uman ju'uni' ja jastik junuk wa sk'ulaxi b'a jach'oji'.
- Petsanal ja wa'teli' je'ayi' ja wa nan sok wa tati', b'a oj yal-e' ja ye'nle' ta ts'ikanxa.
- K'ulanik jujuntik xe'n lo'il jastal b'a schanil a'tel ma chikan jasjunuk oj yala wab'yex ja jeuman ju'uni'.

SCHAB'IL CHAPAN A'TEL

SB'I'IL JA CHAPAN A'TELI': Xi'wanel

SB'EJLAL A'TEL: Jtsomjel jb'ajtik b'a monjel sok b'a stak'inil ja b'a sak'aniltiki'.

JLAJELK'OT A'TEL: La ki'tik sniwanil sok oj choltik ja jastik junuk wa xna'atik sok ja b'a lek wa xko' jk'ujoltik ja ma'tik wa stejka b'a xi'waneli' oj och nolan b'a ju'un sok yijlab'

Aa

B'A TS'IB'ANEL

Ja sts'eb'oj stat mut.

Ja stat muti' sajto wax k'e
ts'eb'anuk
Sakb'el sakb'el jel snup ja
sts'eb'oji',
jel ts'amal wax yab'i' ja
kaltsiltiki' wa
xyala ja ts'eb'oj, tulaxa
b'ajik winike'
jumasa', chapaxa b'ajex
b'a oj jwajanik
a'tel xchi' ja sts'eb'oji'.

- K'ulan yijlab'il sok a ochuk yelawil ja jasunk'a ja lek wa x-awila' ja b'a xi' waneli'.

Jastal wa xtojb'i jun wa'el

- Tojb'es lo'il sok ja ijlab'ali' jastal wa x-awila'.

Ts'ijb'an jastal wa xtojb'i jun ya'al ich.

JASTIK WA XNA'A' B'A XI'WANELI

Sk'ulajel ja b'a k'umali'

- Lo'iltan ja jastik junuk wa x-ana'a' ja b'a xi'waneli'.

- K'ulan yijlab'il sok a'ochuk yelawil ja jastik wa x-ana'a' ja b'a xi'waneli'.

A large, empty rectangular box with a green border, intended for writing a response to the first question.

- Ts'ijb'an spetsanal ja jastik wa k'ulan ja b'a k'e'eli'.

Four horizontal lines for writing a response to the second question.

- Jo'b'oyi' ja wa tatawelo jastal wa schapawe' sok jastik junuk ja wa sn'a'a' b'a k'in altsilal sok b'a xi'waneli'.

Jastal wa xtaxi sok jastik yelawil.

K'uman ja ts'ijb'unub'ali' b'a oj ja ts'iktes ja lo'ili'.

tsamal

cha'an

_____ ja Jwana'i'.

yaj

chak

_____ ja ya'al ichi'.

k'uruch

ya'ax

_____ ja ichi'.

tu'u

niwak

_____ yik'il ja sni' kakapo'oji'.

kojlel

chi' tak'an

_____ ja Marta'i.

- Lo'iltan jastik ju'nuk' kana k'ujoli' sok k'ulan yijlab'il sok a ochyi' yelawil ja jastal wa xk'inani' ja b'a k'in altsilali' ja b'a xi'waneli'.

- Ts'ijb'an jastik junuk wa xmakuni' ja' b'a xi'waneli'.

WA XLE'A MA OJ XCHOLKAB'I'

- Chapa wik sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja lok-ex jun tatjun winik b'a slo'iltan jastal wa xya'yi' ja sk'inil ja xi'waneli'.
- A'yi' tsamal sa'n ja tatjuni' sok maklayi' lek ja jastik wa xchollowab'i'.
- K'ela ja ijlab'i' sok lo'iltan sok wa moj jumasa'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'ili' ja jastik ja wila b'a yijlab'ili'.

- K'anayi' ts'akatal sok ayi' sa'n ja tatjuni' sok ja jastik ch'akta xchollowab'i'.
- k'ulan yijlab'il sok a'ochyi' yelawil ja jastik ju'nuk b'a lek ja wab'i' ja b'a slo'iltan ja tatjuni' ja b'a xi'waneli'.

- Lo'iltan sok ts'ijb'an spets'anil ja jastik junuk schollowab'i' ja tatjuni' ja b'a xi'waneli'.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' b'a oj sts'ijb'anawi' ja it' ja ts'ijb'uneji', b'a oj ja tob'es b'a mi' lek ayuki'

B'a Sk'umjel

- Le'a sk'umjel ju'un:
- K'anayi' ja je'uman ju'uni' b'a oj skoltaya' sk'umajel ja jastal cholub'al sok ts'ib'unub'al ja b'a xi'waneli'.
- Maklanlek ja wa'n sk'umjel ja je'uman ju'uni', sok jun yala k'ab' tsajlan ja sat ju'un jumasa'.

TSANUJ NICHIM

Ja k'in altsilali', jab'il jab'il b'a yixawil nodiembre'i' ja jmojtik jumasa' wa xyawe' ajluk kandela sok wa xya ochuke' jun b'oman nichim ja b'a skrusil b'a mukan ja chamwinik jumasa'. B'ajtan wa xyawe' ajluk skandela'il ja ch'in alts'ilali', ja'xa b'a xcha'b'il k'ak'u'i' ja'xa b'a niwan altsilali'. Ja b'a sb'ajtanil yak'walili' wa xyawe' ochkan jastik junuk b'a jun yal ak'inte', spetsanil ja jastik wa xyab'ye' aji' ja chamwiniki', ja'ni wa x-ochkani ja b'a yal ak'inte'i' tojb'el yuj ja swinkil na'itsi'.

Ja b'a yoxil k'ak'u'i' spetsanale' ja swinkil ja kulane'i' wa xi'asb'aje', ti' wa tsomo sb'aje'a sok wa sk'eb'a sb'aje' ja jastik junuk schapawe'kanyi', ja b'a chotik altsilali', ja'ch jastal iti' kulan ja xi'wanel sok ja smoj alijel sb'aje'i, jastal ni'alal, stat-awelal, skumpare'al sb'aluche' sok ma'tik lek wa xyilasb'aje' ja b'a yojol ja b'a kulane'i, jach' jastal iti' wa ja k'in altsilal sok ja xi'waneli'.

Schanil kaje'

B'a ts'ib'anel:

A'tel b'a ts'ijb'ajnel.

- A'yi' sa'n ja wa moj jumasa' cha ek'an a'yi' jun telb'ech, sok tsa'an k'uman ja yal lo'ili'.

Jastal yila sb'aje' ja Lito' sok ja Lena'

B'a jun sk'inil altsilal, kechan b'i yila sb'aje' ja Lito' sok ja Lena', juts'in b'i ochye' lo'il b'a xchapawe' oj ochuke' ch'o'tanel ja snan stat ja Lito'. B'ay-a elxab'ikan nak'ul ja Lena'i. Mi'b'i ek' sk'ak'ujil yilab'i jun yalats, kechanb'i smajlaye' ek' waxake k'ak'u ja alatsi', slokowe' wa'el ja stat-awel sok ja sme'xepi'.

Ti'b'i yala ja tatjun Beto'i. Ay kala kumpare Pancho, niwan k'in ja ya'ntak, cha sjak'ab'i ja me'jun Nata, jel slekil kumparetik, pe sk'inil wa kumpareta, cha ja'xa b'i sjak'a ja me'jun Lita, ja ya'n mi' lomuk ja k'ak'u iti', mi' a'ma lek x-awab'yex oj sb'i'ilukan Chiko ja alatsi'. Kechan b'i yab' ja Lito', sjak'ab'i lek xkab' naneya, tateya, ja ya'n ja alatsi' oj k'umaxuk Pancho.

- Ts'ijb'an ma'tik sb'i'ile' ja ta'a b'a yoj lo'ili'

JASTIK WA XNA'A

- **Sk'ulajel ja b'a k'umali'**
- Ja lo'il ch'aka makla, jisa sok te' lapis, jastal iti' miyuk

ch'in lo'il	miyuk	lek
Kechanb'i yila sb'aje' ja Lito' sok ja Lena' juts'inb'i ya'a sloi'le'.		
Ja Lito' sok ja Lena', tib'i yila sb'aje b'a niwan b'ej.		
Oxa eluk b'alune' k'ak'u ja alatsi' oj loktik wa'el ja stat-awel sok ja sme'xepi'.		
Ti' yala' ja Beto', ay kala kumpare, niwan k'in ja ya'antak.		
Cha ja'xa b'i sjak'a ja me'jun Gola.		
Mi' a'ma lek x-awab'yex oj sb'i'ilukan Francisco ja alatsi'.		

- Le'a ma'tik ch'ayelkan sb'i'il b'a ju'un b'a tajnel jastal iti'

B	E	T	O	C	D	K
K	A	L	E	H	A	U
'	J	A	N	I	L	M
I	L	U	W	K	I	P
N	E	S	K	O	T	A
'	N	P	E	U	A	R
U	A	M	L	X	B	E
L	I	T	O	L	O	A

- Ts'ijb'an sok le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni' jastik junuk wa x-ana'a b'a xi'wanel b'a yoja naji'.

Aa

- K'elan sok lo'iltan ja jastik wa x-ana'a b'a xi'waneli' sok ts'ijb'an ja jastik wa xjula k'ujoli'

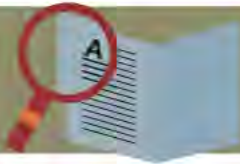

Aa

- A'el yijlab' sok b'ona jastik junuk wa xmakuni' b'a jun xi'wanel b'a kulan ja sak'anili'.

- Ts'ijb'an sb'i'il ja jastik junuk ja k'ulan yijlab'il.

WA XL'E'A MA' OJ SCHOLKAB'I'

- Job'an sok ts'ijb'an ja jastik junuk oj choljukawab' ja wa nan sok wa tati' jastal wa xk'ulaxi jun xi'wanel b'a kulan ja sak'anili'

- K'anayi' tsakatal ja ma' wa scholawab'i jastal wa xchapxi ja xi'wanel ja'b'a kulan ja sak'anili'.
- Ja yajni ch'akta makluk ja jastik junuk yala ja ma' axa sk'ujoli', sok chola ja jastik ch'ak kanuk ja k'ujoli'.
- Le'a ma'tik te'y ja sb'i'il b'a tajnel sat ju'uni' sok jisa.

WA'ELAL MEXEPAL NICHIM TAT-AWEL NI'ALAL ALIB'AL NUTI SIB'AK NUPANEL KANDELA

W	A'	E	L	A	L	O	M	N
M	E	X	E	P	A	L	B	I'
I	K	A	D	E	L	A	N	A
H	A	T	N	X	B'	U	K	L
C	B'	L	U	W	A	S	N	A
I	I	A	I	A'	W	E	L	L
N	S	B'	I	B'	E	A	S	R
U	L	A	N	T	A	N	E	L
N	U	P	A	N	E	L	J	K
L	K	A	N	D	E	L	A	P

B'a sk'umajel

Slejel b'a sk'umjel.

- Le'a a'koltajel sok ja je'uman ju'uni' ja yajni wa'n sk'umjel ju'uni', ja'xa we'n nochayi' sok juna yalk'ab' ja ts'ib'unub'ali'

- Ti' a'ma' aya'a tatey.
- Te'yon-a waw.
- Ti' a'ma aya'a naney.
- Te'yon-a wawa.
- Minab'en ta oj yal a'b'al ja k'ujolex tatey, we'nlex naney, ti' jakyon-a, sjekawon k'en ja jnan jtati', jakto kulatayex juts'inuk ja b'a yojol ja wala meb'a'ilexi'.
- Ochan waw, ochan, i'aj jun wala kujlayub'; it jun ala te', kulanen. Jach' a'ma sb'ej ja wala oki'.
- Ja'chuk tatey, ti' jakelon-a.
Jas-a, mi' a'ma' oj yal a'b'al wala k'ujolex, ja' sk'ak'ujil oj ab'xuk ja schichil ja altsilal jumasa'ta.
- Wajyex a'ma' tsikuj nichim ja w'enlexi', xchi' ja ni'alal winiki'.
- Wajfikon, xchi' ja' xi'wanumi'
- Pe mi' a'ma' wa xjelxi t'ani, xchi'ja stat ja ak'ixi'.

A'TEL B'A TS'IJB'ANEL

B'a ts'ib'anel:

Ts'eb'anel

Wa xmaka jun sat, sokni jun chikin

Wa xyama xchab'il ja xujkub'i', sokni ja kolomi'

Sok xchab'il ja xijk'ani' sokni ja snuk' k'ab'i', sok ja jni'i'.

- Yajna ch'akta ts'eb'anan sok wa moj jumasa'.
- Cholayab' ja wa moj neb'a ju'uni b'a wa xkujlaji' ja xi'waneli' .
- K'elan ja ijlab'ali' sok lo'iltan ja swane' sk'uljel-a.

- Ts'ijb'an jastik junuk ja lo'iltayexi'.

JASTIK WA XNA'A

Sk'ulajel kechan b'a k'umal

- Ts'ijb'an ja sb'i'il jun wa'elal sok cholo jastal wa xtojb'i'.

- Ts'ijb'an sok k'ulan yijlab'il ja jastik wa xmakun'i b'a jun xi'waneli'.

- K'umanyi' ja wa moj neb'a ju'uni' ja jastik wa xmakuni b'a xi'waneli'.

- K'elan ja yijlab'ili' sok lo'iltanyi' ja wa moj neb'uman ju'uni' ja jastik wa x-ana'a b'a yojol xi'waneli'.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' jastal skisjel ja swinkil na'its b'a wa x-ajyi' ja xi'waneli'.

- Jasunk'il ja wi'la ja b'ajtan sok b'a schab'il ijlal'ali', ts'ijb'an jastal wa xjula k'ujol.

- K'ulan yijlab'il ja jastik wa xyala' ja ts'ijb'unub'ali'.

Me'xep

tatawelo

Tatal

nanal

B'ankil

Ijts'inal

WA XL'E'A MA' OJ SCHOLAKAB'I.

- Job'oyi' ja wa me'xepi' ma' ja wa tati' b'a oj yalawab' jastal ja xi'waneli'.
- Maklanlek ja lo'il oj aljuka wab'i'.
- K'ulan yijlab'il ja jastik junuk wa xkan chapan b'a sat ak'inte' b'a sk'inil alts'lali'.

- Ts'ijb'an sb'i'il ja jastik junuk ja k'ulunej yijlab'ili'.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' b'a oj sts'ijb'a b'a lechan ak'inte' ja jastik junuk ja sts'ijb'a. B'a mi' lekuk ja ts'ijb'uneji' k'ulan yajk'achil.
- Ts'ijb'an jastik sk'ak'ujil sok yixawil wax ek'i ja sk'ijnal altsilali'.

- Tsomawik jastik junuk b'a schapjel a'k'inte' jastal jun k'in altsilal.

Sk'uljel kechan b'a k'umal JASTIK WA XNA'A:

- K'ana koltajel sok ja je'uman ju'uni' b'a oj k'umxuk ja lo'ili'.

Xi'wanel

Ja najate'ili' ja tatjun jumasa' ya'awe' kujlajuk jun sk'ak'ujil ja yajni wa xch'ak tsanxuk ja kandela b'a chamwinik jumasa' jab'i ja jastik junuk wa xmanxiyi'ile' ja b'a wa xkan pachan b'a oj swa'eluk, slo'e' ma oj yu'e'. Ja b'a schab'il ska'k'ujil nob'yembre wa xi'a sb'aje' ja nanal tatali' kechan wa smajla oj k'otuk ja yuntikili cha jach'ni ja ni'alal jumasa' wani xcha smajla xi'jel, mi' lomuk ja tsomjel iti' wa xmakuni b'a jun niwan kisel, b'a wa schapawe' ya'tele', ma b'a wa slajawe' jastal oj alyuke' jun tsamal sak'anil ja b'a jnantik lu'umk'inali'.

Schanil kaje'

Aa

B'A TS'IJBANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

- Ek'an ts'ijb'an wa b'i'il b'a niwan lechan ju'un b'a ya'unej nok'an ja je'uman ju'uni'.
- Ts'ijb'an sb'i'il ja je'uman ju'uni'

Aa

- K'elan ja ijlab'ali' sok ts'ijb'an jun ch'in yal lo'il.

Aa

- K'elan ja tuktukil ijlab'al jumasa' sok ts'ijb'an jastik schol.

Ch'ib' _____

Ju'tus _____

Boganbilya _____

Jiljinichim _____

Lich'an nichim _____

Chakal ek' _____

Chij _____

Schanil kaje'

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- K'anayi' junuk ma' ayxask'ujol b'a oj scholawab'i' jastal wa x-ajyi' ja xi'waneli'.
- Maklanlek stojil ja yajni wa'n choljel ja xi'waneli'.
- Chikan jastik junuk ochkan ja wolom b'a xi'waneli', choloyab'i' wa moj jumasa'.
- Ts'ijb'an jastal wa xtax ja ijlab'ali'

_____ oxom

_____ oxom

_____ jalapenyo

_____ ich

- Job'ayi' ja wa nani' ma ja wa tati', jastik junuk wa xkan chapan ja b'a swa'el ja altsilali'.
- Spetsanal ja b'i'ilal alub'alawab'i', ts'ijb'an ili'.

K'uman tsats ja b'i'ilal ja ts'ijb'uneji' sok tojb'es ja b'a jomeli'.

— K'uman ja ts'ijb'unub'ali' sok ts'iktes ja lo'ili'.

wots'ub'al iximi'

pix

waj

pitawuli'

kulantuji'

Jwana'i

ch'in Rosa

Luwis

ich

Rojelyo'i

Marta

Sesilya

K'an ja _____

Ya'ax spo'wil ja _____

Tsats a'tiji ja b'an _____

Ajb'ani sw'ejel ja _____

Tajniye' ja _____, _____ sok ja _____

- Choloyab'i' ja wa moj jumasa' jastik ja wab'une b'a xi'waneli'.
- Job'ayi' wa nan sok wa tati' jastal sniwanil wa xyi'aj skisjel ja xi'waneli'.
- Cholayab' wa moj jumasa' jastal wa xk'ulaxi ja xi'wanel b'a wa naji'.
- K'anayi' ja je'uman ju'uni oj skoltaya sts'ijb'ajel sok yal lo'il ja sb'i'il ja jastik junuk wa xmakuni b'a xi'waneli'.
- K'elan sok cholo sb'ejlal ja jastik junuk wa x-awila'.

- Ts'ijb'an sb'i'il ja jastik junuk wa x-ixi' b'a xi'waneli'

Aa

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' b'a oj skoltaya' oj ja ts'ijb'an ili' ja ch'ab' tik'e sat k'umali' wa xyamxi b'a sts'ijb'ajel sb'i'il jastiki sok b'a sb'i'il jmoj alijeltiki'.

Aa

- K'ana koltajel sok ja je'uman ju'uni' b'a sts'ijb'ajel.

Sb'i'il wa moj neb'uman ju'un	Sb'i'il jastik wa xmakuni b'a xi'wanel

Sk'umjel ju'un

Sle'jel b'a sk'umjel.

- K'uman tsats ja lo'il ts'ijb'unub'ali' sok k'anayi' oj skoltaya ja je'uman ju'uni' b'a janek' mi' xlajxiwujili'.

K'in altsilal

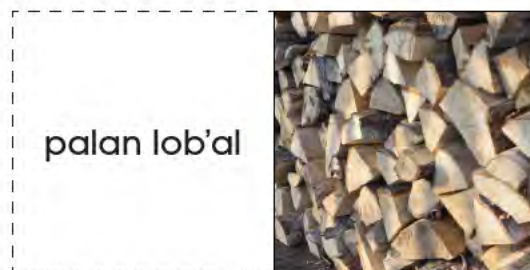
Jun ek'ele stsomob'i sb'aje' ja b'alune smoj-alijel sb'aje' yuntikil ja tatjun Ponsyano b'a niwan snaj sk'ulunej kanyi' ja me'jun Sabina, b'ajb'i oj slaj-e' ma'b'i oj schap ja b'a mukan ja cham statjune'i sok ojb'i stsom-e' jo'lajune sat tak'in b'a oj sman-e' nichim, kandela, pan, sib'ak, xchi'il presko sok b'ajb'i oj ochuke' yi'jel ja kojtak'in ja b'a oj swa'eluk ja altsilal jumasa' b'a sk'ak'ujil ja k'in altsilali'.

Untik ja chamel winik wa tatjunexi yalakani mokb'i xiwaniyujil ja josko swakaxi yuj ja jel k'ak'i, yamawikb'i b'a oj ja jut-ex sok lu'um mi'k'a le'awikb'i swinkil b'a oj och kojtak'inil. Lekb'i syab'esexi. Ja b'ankilali' yalab'i kijts'in jumasa' lek ja jastal wa xyala ja nana'i' ja jecheli' la waj jyantik ja wakax jawi'. La'xa jlak'tik te' sok la jle'tik jmojtik.

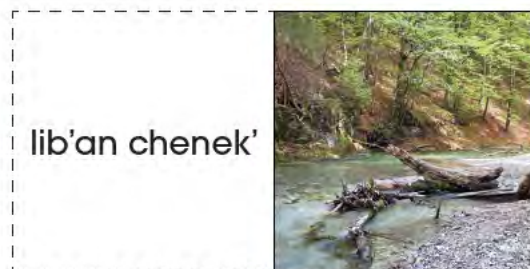
- Le'a chab'uk wa moj b'a oj tajnan sok ja sk'ujolil tajnel

palan lob'al

latsan si'

lib'an chenek'

b'a'an taj

pachan mo'och

jiman nuti

tek'an topte'

ts'alan si'

b'a'an te'

tek'an ton

tek'an wakax

paman ja'

lib'an kajpe

kulan oxom

b'a'an
wajib'al

PAKWANEL:

Yilulab'il b'a jastik neb'xita	Ts'ikanxa	Ayto sk'ana	Mi' lekuk	Oj b'ob' tojb'exuk
Ch'ak a'ma sk'uluk ja ya'teli'				
Wa'n a'ma schololek ja lo'ili'				
Ch'ak a'ma chiknajuk stojil ja sts'ijb'aneli'				
Stojilxama wa sk'uman ja ju'uni				
Wa'n a'ma chijkaji' stojil ja yijlab'il wa sk'ula'				

SCHAB'IL TSOME

YOXIL CHAPAN A'TEL

Sb'i'il ja chapan a'teli': K'uluman xom.

Sb'ejlal a'tel: Jastik ek'el ja najate'ili' sok b'a ya'n k'ak'u ja b'a jchonab'iltiki'.

SLAJEL K'OT A'TEL: La' kaltik ja jastik wa xna'atiki' jastik ochel kolomtik ja b'a slekilal ja jastik wa xk'anatiki' sok ja k'ula oxom jumasa'.

B'AJTAN KAJE

A a

B'A TS'IJ B'ANEL

K'ulan st'ilanil a'tel b'a ts'ijb'anel.

JASTIK JUNUK OJ MAKUNUK B'A CHAPAN A'TELI'

- SAKAL JU'UN
- B'AX
- LU'UM
- SET'WANUM
- NOK'WANUN
- JU'UN B'A SOK YIJLAB'
- JU'UN B'A YIJLAB' SAT JU'UN
- CH'IN YAL OXOM.
- YELAW TE'IL LAPIS.

- A'yi sa'n wa moj jumasa' sok a'ko' ts'inan ja wa olomi' cha jak'a ja we'ni'.

Jb'akteltik

Ay ki'oj jun kolom b'a oj kal jastik ochel olom.

Sok ay ki'oj chab' jsat b'a oj ilwanikon.

Ayki'oj chab' jchikin b'a oj kab' k'inal,
sok ay ki'oj jchab' jk'ab' b'a oj a'tijikon.

Ay ki'oj chab' kok b'a oj b'ejiyikon,

sok jun jti' b'a oj k'umanukon,

sok oj ts'eb'anikon tsamal

b'a oj ajoyuk ja kaltsili'.

La, la, la jel tsamal ayon

la, la, la chink'inalxa ayon.

- Ts'ijb'an ja jastik junuk ti' oj job'xukawi'.

Ke'n jb'i'il _____ ayxa ki'oj _____ jab'il.

Jastal sb'i'il ja snajtsil neb'uj ju'uni' _____.

Jastal sb'i'il ja b'a kulan ja sak'anili'. _____.

Ts'ijb'an sb'i'il chab' oxuk wa moji jastal ixuk sok winik.

- Jisan sok jun yal setan ja yijlab'il jastik junuk a'wi'o'j ja b'a wa naji'.

- Tsa'a ja ijlab'ali' b'a oj wa ochuk pak'an b'a ak'inte' pukwanum lo'il.
- K'ulan yijlab'il sok a'och yelow b'a k'ula oxomi'.

- Ts'ijb'an jastik junuk wa sk'ulan ja k'uluman oxomi.

SK'ULAJEL KECHAN B'A K'UMAL

Jastik wa xna'a.

- Lo'iltan jastik wa xch'aka na'e' ja b'a sk'uljel oxomi'.
- Job'oyi' jun k'uluman oxom jastik junuk wa xmakuniyujil.
- Lo'iltan jastik junuk kana k'ujol ja xcholjiwab' lo'ili'.

- Ts'ijb'an jastik sb'i'ile', ts'a'an se'a b'a oj wa nok'an b'a lechan pukwanel ju'un, ti'xa se'an b'a wa stax b'a smojolil b'a sjukil se'jel b'a b'ome a'tel 171.

- K'elanlek sok ts'ijb'an sb"i'il. Sok k'anayi' a'koltajel sok ja je'uman ju'uni'.

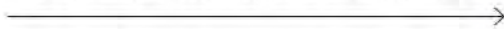
- K'ulan yijlab'il sok a'ochyi' yelawil ja it ts'ijb'unub'ali'.

YOXMAL CHENEK'.

KUCHAN SCH'UB' JA B'URUJI'.

WA'N WA'EL B'A SEK' JA LUPE.

TI' KAJA'EK JA SAMET B'A YOJKET.

WA XLE'A MA' OJ XCHOLKAB'I'

- Chapa' sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja lok-ex jun k'uluman oxom b'a oj slo'iltan jastal wa stob'esi ja oxomi'.
- A'yi' tsamal sa'n ja k'uluman oxomi' sok maklanlek ja jastik oj scholawab'i'.
- B'a a'ma wa xtax ja lokok sok ja b'axi'.
- B'ajma chonjel spetsanil ja jastik wa sk'ulani ma kechan ita b'a oj makunuk b'a na'its'.
- Ts'ib'an jun yal lo'il b'a jastal wa xawila b'a ijlab' jumasa'.

- Lo'iltanyab' sok wa moj jumasa' ja jastik junuk ja ts'ijb'ani'.
- Ts'ijb'an spets'anil jastik sb'i'il wa xmakuniyuj ja k'uluman oxomi'.

- Ts'iktes ja b'a yal lo'ili sok ja yal k'ik'il sat k'umali'.

(OXOM, SEK', JME'XEPI' SCH'UB', YOJKET).

- Spojó' _____ ja tan tsi'i'.
- Ja Lupe wa'n wa'el sok jun _____
- Xchono samet ja _____
- Te'y lib'an ja samet b'a _____
- Skuchu _____ ja me'xepi'.

SK'UMJEL JU'UN

Le'a sk'umjel ju'un.

- Lajawik lo'il sok ja je'uman ju'uni' b'a oj le'xuk ju'un jumasa' b'a sk'umajel.
- K'uman tsamal ja ju'uni' b'a mito xlajxi awujili' k'ana a'koltajel.

K'uluman oxom

Ja' nan ixuk k'ula oxomi slo'iltan ja'b'i ja najate'i' jelb'i tsamal wa sk'ulane' ja oxomi', sek', ch'ub', yojket, samet, sok tuktukil ja jastik wa stob'ese' b'a jelb'i xmakuni' yujile'i, yujb'i' ja aji' ja najate'i' mi'b'i xtax manjel. Ja ixuke'i' sle'awe'b'i jastal oj skolta sb'aje' b'a ti' sta'ek'ot sk'ulajel ja b'a jmakunuk yujile'i' b'a stob'esel ja swa'ele'i'.

Ja'chuk ti'xab'i sle'awe' ja lokoki' b'a oj ya'teltaye' jach'b'i takal takal sne'b'awe' ja sk'ulajel spetsanal ja jastik wa xmakuniyujile'i' b'a yoj na'itsi'. Jelb'i yilawe' ja wokoli', yujxta yajnib'i sneb'awe'i wa'nb'i' sk'ulaye' jitsanlek, b'a wa x-elye'ek xchonjel b'a tuktukil kulan sak'anil ja jmojtiki', wa'nb'i xya'awe' sjeltesel sok iximil, chenek', kajpe sok ayb'i wa xtupjiye' sok tak'inil, jach'b'i jastal iti' tojb'i takal takal ja swokole'i'.

B'AJTAN KAJE

B'A TS'IJ B'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

A'yi sa'n ja wa moj jumasa' sok ja je'uman ju'uni', ts'an ts'eb'ananik.

Sat ju'un.

Ja'stik junuk wa stuluyi' sok a ajan sok axux.

Ja'stik junuk wa stuluyi' sok e ek'el sok ek'an.

Ja'stik junuk wa stuluyi' sok i ich sok ixim.

Ja'stik junuk wa stuluyi' sok o oxom sok o'kil.

Ja'stik junuk wa stuluyi' sok u usej sok ujchum.

Jelek ja k'umaltiki' jna'atikta.

- Spetsanil ja sat k'umal oj b'ob' yi' sts'eb'ojil, kechan ja le'yi' takal takal snuk'il.
- Lo'iltan sok wa moji' jastik ja wab'unejex b'a jun slo'il ja k'uluman oxomi'.

- K'ulan yijlab' yoxmal chenek' sok jun yoxmal mats'.

- Chola jun yal lo'il ja wa'na yiljel wa'n sk'uljel ja yal ak'ixi'.

- Ts'ijb'an ja jastik junuk wa x-awila'.

- Ts'iktes sok ja sat k'umal ja b'a jun yal lo'ili'.

CHENEK'

OXOM

SCH'UB'

SAMET

Sajto sakb'el wa skuchu yal _____ ja a'k'ixi'.

Stsa'a _____ b'a ti'jel ja me'juni'.

Ya'uxa lit'an _____ ja alib'ali'.

Suk'u _____ b'a oj ta'juk wa'el ja nanali'.

SK'ULAJEL JA B'A K'UMALI'

Jastik wa xna'a.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' jastik junuk wa xna'xi b'a sk'uljel oxomi'.
- Lo'iltan jastik schol ja oxom jumasa' te'y b'a wa naji'.
- Lo'iltan b'a wa xle'xi' ja syamulab'il k'ab'al b'a sk'ulajel oxomi'.
- Jastik a'ma sb'ejlal ja mi' spetsanaluk ja ixuke' wa sna'awe' sk'uljel ja oxomi'.
- B'a' a'ja maslek wa xtax yajb'al ja wa'eli' b'a lu'um oxom ma b'a tak'in oxom.
- Ts'ijb'an jastik junuk ja lo'iltanexi'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja jastik wa xk'ulaxi' sok ja b'axi sok ja chakal lu'umi'.

- K'ulan yijlab'il sok b'omo

niwan oxom

ch'in oxom

- Ts'ijb'an jastik schol ja ch'in oxomi' sok ja niwan oxomi'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'ile' ja ma'tik k'ula oxom b'a kulana ja sak'anili'.

Wa xle'a ma' oj xcholkab'i

- Ulatan jun ma' axa sk'ujol b'a oj scholawab' jastal sk'ulajel ja oxomi'.
- Maklan tsamal ja lo'ili' sok job'o jasunk'a ja wa xjaka k'ujol b'a oj ja neb' sk'uljel ja oxomi'.
- K'elan ja yijlab'il sok ts'ijb'an jasunk'a wa'n sk'uljel ja ixuki'.

- Lo'iltan sok wa moj k'ole'i' jastik slekilal ja snab'jel sk'uljel ja oxomi'.
- Lo'iltan jastik junuk wa xmakunuyujil ja k'uluman oxomi'.
- K'elanlek sok ts'ijb'an jastik wa xmakuni' b'a sk'uljel ja oxomi'.

- Cholan sok wa moj jumasa' ja lo'ili' ja k'ulan b'a jastal wa xkulaxi ja oxomi'.
- Tsijb'an jastik wa'n k'ulaxel b'a jujune yijlab'ili'.

SK'UMJEL JU'UN

Le'a sk'umjel ju'un.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj sts'ijb'an b'a jun niwan lechan ju'un b'a oj ja k'umuk, b'a janek' mito xb'ob'awujili' k'ana a'koltajel.

B'axton

Ja b'axton' mi' kech'an b'a wa xk'ulaxi oxom, wa xcho k'ulaxi' sok samet, b'utub', xalu, ch'ub'. Ja b'ax lu'umi' ye'n wa xya yijb'uk ja wots'ub'al lokoki', sok wa xk'ulaxi' jitsan jastik junuk. Yajni tojb'elxa ti'xa wa xya'awe' tsikuk-a. Ja oxom b'ax lu'umi', wa xmakuni' b'a oj ts'anxuk wa'el sok kajpe, ja sameti' b'a oj ta'juk waj, ja b'utub'i' b'a b'utxuk chenek' sok pix, ja ch'ub'i' b'a wa xkuchxi ja'. Ja ixuke'i jits'an wa sk'ulane' b'a oj makunukyujile' ma b'a wa oj schon-e'.

- Lo'iltan ja jastik junuk aljiwab'i' ma le'a pilan b'a sk'ujel oxomi'.

YOXIL KAJE

A a

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'ajeli'.

- A'yi sa'n ja wa moj jumasa' sok ja je'uman ju'uni' sok ts'eb'ananik lajan.

Jb'ak'tel

Wa xmaka jun sat, sokni jun chikin
Wa xyama xchab'il ja xujukub'i sokni ja
kolomi'
Wa xyama xchab'il ja jxijk'ani' sokni ja
snuk' k'ab'i'
Sokni' ja jni'i'.

- Yajni ch'akta ts'eb'anan sok wa moj jumasa', ch'akan a'yi'ile' sa'n.
- Jastik tajnelil wa x-a'k'ana oj ja neb' sok ja je'uman ju'uni'.
- K'ulan yijlab'il wa moj jumasa' ja b'a lekxa wilab'aj soki'.

JASTIK WA XNA'A

- Job'oyi' wa moj jumasa' ta wa'nxa sna'awe' jastik junuk wa xmakuni' ja b'a wa xtojb'i ja oxomi'.
- Ts'ijb'an jastik schol ja tuktukil oxomi'.

- Job'ayi' wa moj jumasa' ta' wa sna'awe' sb'aj ja ma'tik k'uluman oxomi'
- K'ulan yijlab'il ja tuktukil sniwakil ja oxomi' b'a oj ja wi'och b'a ju'un sok yijlab'il.

WA XLE'A MA' OJ SCHOLKAB'I

- Job'oyi' ja wa nani' ma' ja' wa me'xepi jastalek sna'awe' sk'uljel ja oxom ja najate'i'

- Maklanlek ja slo'il ja k'ula oxomi' sok job'ayi jastal wa xtojb'i'.
- Job'o jastik junuk wa xyi'a schapjel b'a oj tojb'uk ja oxomi' sok ja tuk yamk'ab'ali'.
- Ts'ijb'an ja jastik junuk wa xyi'a schapjel b'a oj a'teltaxuk ja lu'um sok ja b'axi'.

- Tsi'jb'an ja sb'i'il ja ijlab' te'y ko'eli' sok set'a b'a oj wa ochuk nok'an b'a ak'inte' pukwanum lo'il. Ti' ja ta' b'a smojulab'il swaxakil set'jel b'a slamulab'il 173.

- Ts'ijb'an jastik schol ja tuktukil sniwakil ja oxomi'.

- K'ulan yijlab'il ja tuktukil jastik januk b'ob'el sok lu'umi'.

Yoxmal ixim

Yoxmal mats'

Yoxmal chenek'

Yoxmal wa'elal

Lu'um sarten

Chijchinab'

- K'elan ja ijlab'i sok ts'ijb'an ja swan sk'ujel ja yal ak'ixi'

- Tsi'jb'an ja tuktukil sb'i'il ja ijlab'al janek' wa x-awila'.

A a

SK'UMJEL JU'UN

Le'a sk'umjel ju'un.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni aj skoltaya' sk'umajel ja lo'ili'.
- Maklanlek jastal oj sk'umuk ja lo'il ja je'uman ju'uni' sok tsajlan och sok jun ste'il lapis.

Ja ma' wa sk'ulan ja oxomi' wa slo'iltan jelb'i yi'jel wokol, mixab'i sta'awe'lek ja jastik wa xmakuni', jelxab'i le'ub'al ja b'ax toni' sok ay ek'ele' ja lu'umi' jelxab'i ch'u'uy. Ja a'tel iti' wa'nb'i sokowe'lek sok wa swots'awe' manb'a oj sta' syijil ja b'axi'. Ja iti' jab'a oj stalek yipil, ojnib'i ilxulek janek' ya'telil wa xyi'aj jun oxom, ma sek' b'a mi' jel pimuk b'a ja'chuk ojni' loklonuk tsamal ja jastik wa sts'anxi, t'ilanb'i sk'eljelek ay b'i wa xcho ujk'i'a sok ayb'i jel lek xlokloni ja jastik wa xts'anxi', jelk'ab'ilek xwaji' wa'nb'i xwaj chonjel ja b'a mi' pimuki. Ja b'a tsamal oj kanuki wa'nb'i sk'anawe'yi' ts'akatal ja jnantik lu'umk'inali' b'a mi' lomuk oj ch'ayuk ja a'teli' sok b'a mini junuk oj pojuk sok b'a mi' ts'ajuk ik' yajni wa xch'ak jk'ulaxuki'.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj skoltuka sk'umajel jach' ja tuch'il, ja'xa k'umal b'a mi' chikanuklek sb'ejlali le'a stojil b'a sju'unil b'oman lo'il.

A a

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'ajneli'.

- Ek'an b'a stisat wa moj jumasa' a'yi' sa'n sok a'yi'ile' un telb'ech.
- K'umanyi' sok juna moj ja k'intanel lo'ili'.

Machukil ja yunin ja niwan
 winik ay b'i yi'oj juluche smoj
 a'lijel, mi'b'i ay yolom sok
 yok, cha'minib'i xkoye'

chamel jasunk'a

R-IXAW

Junb'i niwan te' ayb'i yi'oj lajchawe
 sk'ab', sok jujunb'i sk'ab' ayb'i yi'oj
 chantike' soj yalchan, sok ayb'i yi'oj
 chantike yalchan ba soji' sok jujun
 aynib'i yapeyido'e' jasunk'a

R.-JAB'IL

- Yajni ch'akta ek'an ja we'n maklan ja b'a tuk wa moj jumasa'.

- Ts'ijb'an spetsanil ja jastik wa xjob'jiwi'i'.

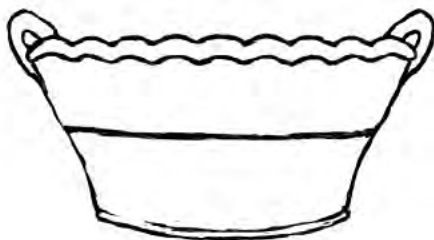
Ja Ke'n jb'i'il _____.

Ay ki'oj _____ jab'il.

Jab'a snajtsil neb'uj ju'uni' wa xk'ana oj k'uluk _____.

Jab'a jnaji' wa xk'ana oj k'uluk _____.

- A'ochuk yelawil ja yijlab'il te'y ko'eli'.

- Ts'ijb'an jastik sb'i'il sok b'atik wa xmakuni' ja yijlab'il te'y ke'eli'.

SK'ULAJEL JA B'A K'UMALI'

Jastik wa xna'a:

- Ts'ijb'an b'a xe'n ju'un ja b'atik wa x-ana'a sk'ulajeli' sok ja a'och nok'an b'a ak'inte b'a spukjel lo'il.
- Lo'iltan sok jisa yelaw chak ja b'a jastik junuk wa xyamxi b'a sk'uljel oxomi'.

Yateltajel lokok

- oxom
- pach pom
- lu'um sek'
- lu'um ch'ub'
- samet
- lu'um baso
- adobe

- smajkil jastik
- yojket
- lu'um sarten
- chijchinab'
- kandelero
- b'utub' (ich, pix)
- teja

- okosek'
- b'is
- tinaja
- b'el
- lu'um xalu
- lagriyo

A'tijub'

- b'ax
- jijkab' lu'um
- ja'
- pataj, pat te', tsejb'en

- ak'inte'
- ta'an
- yojket
- ton

- sb'ilulab'il
- snokb'enil
- nolob' ton
- jach'ub'

- Ts'ijb'an jastik junuk ja b'a ja jisa yelawil chaki'.

- K'ela ja yijlab'il te'yi', set'an b'a oj tajnan sok ti' ja ta b'a smojolab'il b'a b'alun set'jel b'a slamulab'il 175.

- K'ela sok ts'ijb'an ja tuktukil sb'i'il jastik junuk wana yiljeli'.

Aa

Five empty rectangular boxes for labeling, each with an arrow pointing to a specific item on the shelves.

- K'elan sok jisa jastik junuk wa xtojb'i sok ja oxomi'.

Ak'inté'

Jijkab lu'um

B'ax

Jach'ub'

Nolob'

Ja'

Ton

Ta'an

- Tts'iktes sb'i'il jastik junuk ja yijlab'il te'y ko'eli'.

Yoxmal _____ xi _____

Yoxmal _____ m _____ t _____

xalu a _____

Yoxmal sak'uj _____ xi _____

- K'ulan tuk yal lo'il sok je'ayi' ja je'uman ju'uni ta lek kanel.

WA XL'EA MA OJ SCHOLAKAB'I'

- Chapa' a'b'aj sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja le'ex stojlil jastal oj lokxuk jun ma' ayxa sk'ujul b'a oj scholjukawab' jastal wa xk'ulxi ja oxomi'.

- Ja petsanilex elanik sjob'jel sok ja me'jun jumasa' jastal sk'uljel ja jastik junuk sok ja lu'umi' sok ja b'axi'.
- Spetsanal ja jastik junuk aljijawab'yexi cholowik jujun yaman.
- K'anayi' ts'akatal ja ma' wa scholab'yex jastal wa stojb'esi' jastik junuk sok ja lu'umi' sok ja b'axi'
- Le'a sok lutu jun setan b'a stojil oj kanuk ja sb'i'il jastik junuki'.

S	A	M	E	T	Y
X	E	O	E	P	O
I	C	'	P	K	J
C	A	O	N	X	K
H	X	C	U	W	E
A'	U	H	T	A	T
B	L	U	M	P	O
H	A	I	B'	A	K
O	X	O	M	E	E
L	C	H'	U	B'	E

SAMET

MO'OCH

YOJKET

CH'UB'

OXOM

PUMPO

PRENSA

- Ts'ijb'an sok jun yal lo'il ja sb'i'il jastik junuk te'y k'e'eli'.

SK'UMAJEL JU'UN

Le'a sk'umjel ju'un

- Le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni' sok cha nochoyi' sok juna yal k'ab' ja sk'umajel ja lo'ili'.

STOJB'ESEL OXOM

Ja stojb'esel ja oxomi', kechanb'i oj ja wi'jan ja b'axi' sok oj ja wi'jan ja ala lu'umi', yajni ti'xa wosan ja wala b'axi' sok ti'xa oj wa' b'ich'an ja ala lu'um-a, ti' oj ja wots'-a, man oj sta' syijil ja ala b'axi', k'olokan-a, cho a'xa b'ichankan-a, cho lecha jun yal sek' sok snalan ja b'axi', jun yal sek' lek sok snalan oj wa' ochyi' ja sb'axili', cho i'ajan jun b'ichuk ja'chuk ja ala lu'um-a, ti' oj cho a'wots'-a; xch'ak awots'jelek yajna sta'a syijil, cho pilanxa oj ja wa'yi'a, ta yujni a'ay oj wa' k'e'uk ja oxomi' sok a'ayni' oj ja wots' ja lu'um-a, oj ja wa'yi' jun chanuk b'ichuk yaman. Sjunil oj ch'aka wots'e'; jastal ke'n wa xwots'o b'a jun k'ak'u, jechelto oj wa ja k'uluk-a, mi' xb'ob' ti' oj ja wots' sok ti' oj ja k'uluk-a, oj ja wa'yi' chab'uk oxuk ja k'ak'u, jach' oj ja neb' janek' ja lu'um b'a yoxmal chenek'i', jach'-ita' oj ja wi' ja yal sb'ichanal b'a sokanxa sok b'axi'. Ja'chuk ja yal lu'umi' man oj ch'aka k'uluk.

- Lo'iltan sok waj moj jumasa' ja yal lo'ili jastik sb'e'ej t'usan yaman.
- Chapawik lajan ja ju'un oj ochuk nok'an b'a ak'inte pukwanum lo'ili'.

PAKWANEL:

Yilulab'il b'a jastik neb'xita	Ts'ikanxa	Ayto sk'ana	Mi' lekuk	Oj b'ob' tojb'exuk
Ch'ak a'ma sk'uluk ja ya'teli'				
Wa'n a'ma schololek ja lo'ili'				
Ch'ak a'ma chiknajuk stojil ja sts'ijb'aneli'				
Stojilxama wa sk'uman ja ju'uni'				
Wa'n a'ma chijka stojil ja yijlab'il wa sk'ulni'				

SCHANIL

CHAPAN A'TEL

Sb'i'il ja chapan a'teli': Sb'i'il xe'ntikyam lu'um.

SB'EJLAL A'TEL: Jastik junuk ek'el ja najate'ili' sok ja b'a ya'n k'ak'u'i.

SLAJEL K'OT A'TEL: La jna'tik sb'aj ja jastik wa sna'awe' sb'ejlal ja sb'i'il xe'ntik yaman lu'um b'a kulan ja sak'anili' oj kan chapan b'a ju'un yijlab' sok sat ju'un.

A a

B'A TS'IJ B'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

JASTIK JUNUK OJ MAKUNUK.

SAKAL JU'UN

SPIMIL JU'UN

AK'INTE'

STE'IL LAPIS B'A TUKTUKIL YELAW

YIJLAB'IL LU'UM B'A CHONAB'ILTIK

NUTI MA MORRAL

ALAMBRA MA YAL AK'

LECHE TAK'IN

- Ayi' sa'an wa moj jumasa' sok ja je'uman ju'uni' sok ko'an ts'inan sok jak'ayi' ja tuk wa moji'.

Jb'ak'telik

Ayki'o jun kolom b'a oj kale' jastik ochel j-olom.

Sok ayki'o chab' jsat b'a oj ilwanikon.

*Ayki'o chab' jchikin b'a oj kab' k'inal,
sok ayki'o chab' jk'ab' b'a oj a'tijukon.*

Ayki'o chab' kok b'a oj b'eyikon,

sok jun jti' b'a oj k'umanukon,

sok oj ts'eb'anikon ja b'a tsamal,

oj ajoyuk ja kaltsili'.

- Ts'ijb'an wa b'i'il b'a xe'n ju'un sok k'umanyi' tsats wa moj jumasa'.
- Cholayab' wa moj jumasa' jastik sb'i'il ja xe'n yaman lu'um ja b'a kulana'.
- Job'oyi' wa moj jumasa' ma'tik wa sna'a sb'aj tuktukil xe'n lu'um b'a kulana.
- K'ulan yijlab'il sok a'ochuk yelawil jastal oj ajoyuk k'otel, ti' oj k'e'an stuljelyi' b'a wa naj man b'a snajtsil sneb'jel ju'un.

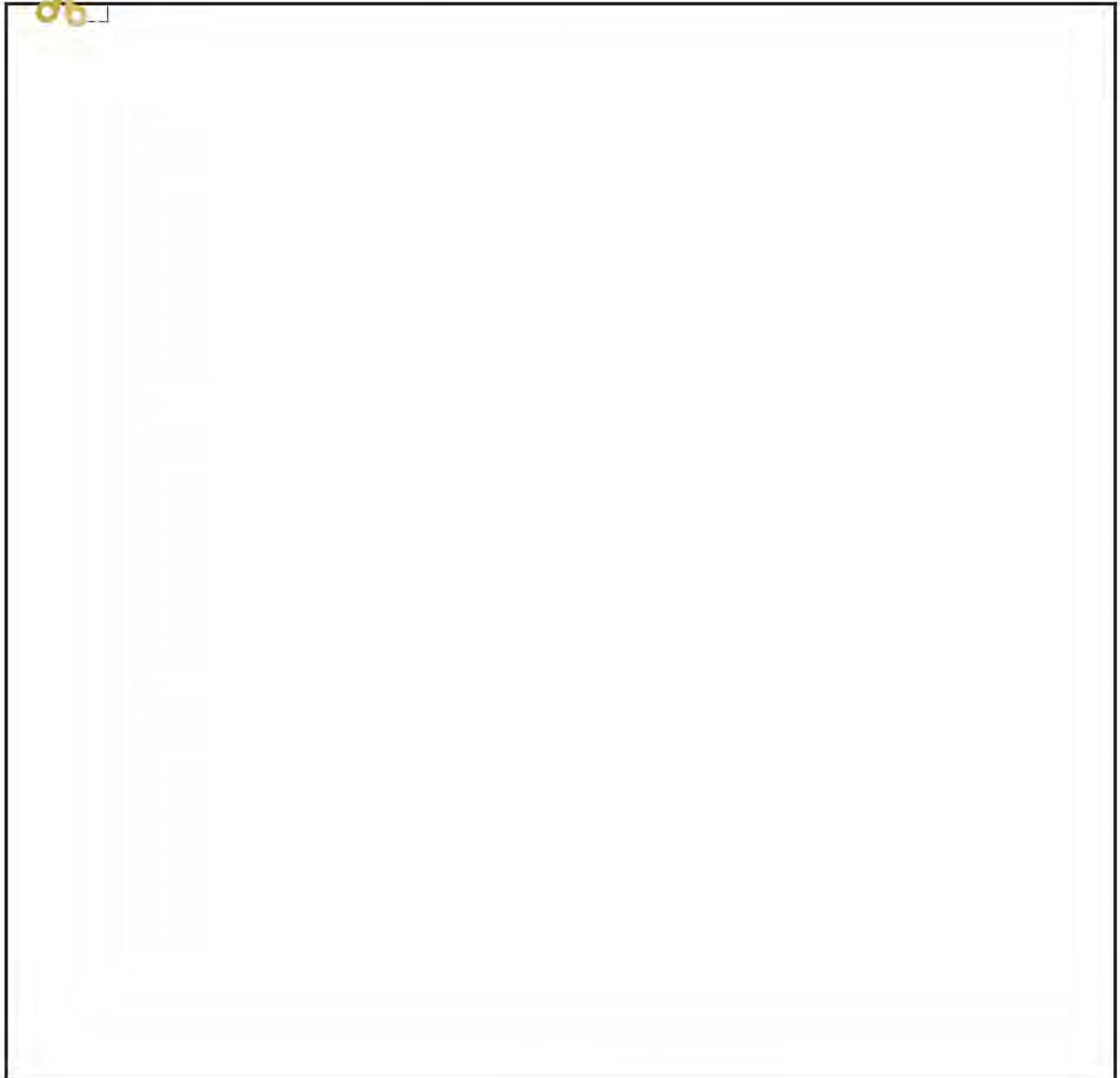
- Job'ayi' wa moj jumasa' jastal oj b'ob' jnatik sb'aj tuktukil sb'i'il ja xe'n lu'um b'a kulanofiki'.
- K'elan sok maklan ja jastal wa xk'ulxi' sb'i'il ja xe'nyaman lu'umi'.
- Ek'an och b'a lechan ak'inte' b'a ja ts'ijb'an chab' sb'i'il xe'n lu'um b'a kulana.
- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja wits jumasa' b'a wa lujmali'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja b'a kulan ja sak'anili'.

- Set'an ja ijlal'ali' sok sb'i'il ti' ja nok'e b'a ak'inte puka lo'il.
Te'y b'a smojolil slajune'il set'jel b'a b'ome a'tel 177.

Sk'ulajel kechan b'a k'umal

JASTIK WA XNA'A' B'A KULAN JSAK'ANILI

Jastik junuk wa xna'xi sb'i'il ja xe'ntik lu'um b'a kulanotiki.

- Lo'iltan ja jastik wa x-ana'a ja b'a sb'i'il xe'ntikyaman lu'um ja b'a kulana'.
- Job'oyi' jun tatjun jastal kujlaji' sb'i'il b'a kulan ja sak'anili'.
- Maklan lek stojil sok cholayab' wa moj jumasa' ja jastal kujlaji' sb'i'il b'a kulana'.
- K'ulan yijlab'il sok a'ochyi' yelawil ja jastal wa xtax cholan ja na'itsaltik b'a kulan ja sak'anili'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja xe'n yaman lu'um ja b'a kulan ja sak'anili'.

- Ts'iktes ja lo'il jumasa' b'a oj kanuk stojil.

Kila jun _____ b'a Yatnub' xinan

Jnutsu _____ b'a Najlem

Jyama ujchum b'a _____

Wa' wakax b'a _____

Ok' _____ b'a _____

Way usej b'a _____

- Tsa'a jo'uk sb'i'il xe'n lu'um b'a kulana, sok tojb'es sb'i'il b'a jun yal ak'inte' b'a oj lokanuk yoj snajts'il sneb'jel ju'un.

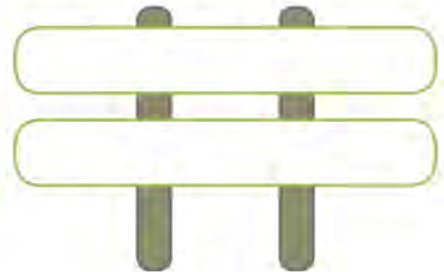
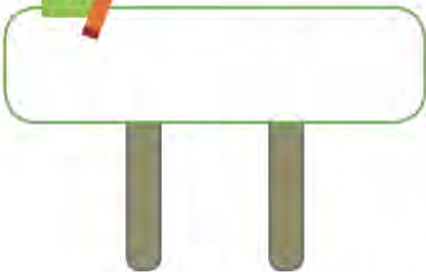
WA XLE'A MA' OJ XCHOLKAB'I

- Chapawik sok ja je'uman ju'uni' b'a oj lokxuk jun tatjun b'a oj scholki'tik jastal ch'ak kujlajuk sb'i'il ja xe'nyaman lu'um b'a kulanotiki'.
- Ayi' tsamal sa'n ja tatjuni' sok maklan jank'ujol b'a jastik oj slo'iltan.
- K'anayi' a skoltaya' ja je'uman ju'uni' oj sts'ijb'uk ja jastik oj job'xuki'.
- Jastal a'ma ch'ak kujlajuk sb'i'il ja xe'nyaman lu'umi'.
- Jasyujil ja jach' ak'ub'al sb'i'ili'.
- Jastik a'ma junuk slo'iltajel ja kujlaji' ja sb'i'il lu'umk'inali'.
- Jastik a'ma yujil ch'ak le'juk ja b'i'ilal jumasa'.
- K'ulan yijlab'il ja lu'um ja b'a sjunil ja swinkil b'a kulanotiki'.

Large empty rounded rectangular box for writing.

- Lo'iltan sok ja wa moj jumasa' spetsanil ja jastik junuk xchelowab' ja tatjuni'
- Ts'ijb'an sb'i'il xe'n lu'um ja b'a tojb'esnub'ali'.

- Tojb'es jitsan ak'inte' ma sok tsatsal ju'un b'a oj ts'ijb'axuk sb'i'il xe'n lu'um.
- Ts'ijb'an spets'anal jastik sb'i'il ja xe'ntik yaman lu'umi' sok koltanab'a sok wa moj neb'uman ju'uni'.

Two horizontal lines for writing.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' a' sts'ijb'uk b'a lechan ak'inte' ja ita' ts'ib'an ja weni', sok stob'es ja b'a mi' lek ayuki'.
- K'anayi' ja wa tati' b'a oj sjewi' ja xe'ntik yaman lu'umi' ja b'a vojol b'a kulan ja sak'anili'.

- K'ulan sok ja je'uman ju'uni', jun yal sb'ejlal b'a oj ajyuk k'otel b'a tuktukil alaj b'a slujmalil kulana'.

- Tsomowik jach' nol ja sb'i'il ja xe'ntik yaman lu'umi' sok ts'ijb'an.

K'ULAN CHOL JA B'I'ILAL JUMASA'				
Alajaltik	Witsaltik	Job'altik	Sat ma yok ja'	Patak'ak' sok k'e'en

Sk'umjel ju'un

Sle'jel b'a sk'umjel.

K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj skoltaya b'a oj k'umxuk ja lo'il ts'ijb'unub'al ja b'a sb'i'il ja xe'ntik yaman lu'umi'.

- Maklalek jastal sk'umajel ja ju'uni' sok juna yal k'ab' tsajlan oche.

Sat ja'

Jab'i najate'ili ja tatjun jumasa', mi'b'i ja'uk wa sna'we' oj ya'we'yi' niwan skisjel ja b'a Sat ja' jumasa', yuj ja junb'i jab'ilil mi'b'i t'usan ko' ja ja'i b'a nalan cha'ani, mixab'i xyu'aj ja' ja chante'i kechtab'i lokok wa xtaxi. Sok ja wokol iti', stsomob'i sb'aje' ja ma'tik ayxa sk'ujule'i b'a slajawe' oj spatk'ujuluke' ja swinkil ja ja'i b'a mi' oj yi'e'och wokol ja chante'i', tey b'a k'ul sok ja swinkil b'a kulanotiki' oj k'umaxuk ja swinkil ja lu'umk'inali'.

- K'uman ja tuch'il ja lo'ili' b'a janek mi' xb'ob'awujili koltanab'aj sok ja je'uman ju'uni'.

Sb'ajtanil kaje'

A a

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

- Ch'akan ayi'ile' sa'n ja wa moj jumasa' yajnila ch'aki' cha jak'a ja we'ni'.

Wa x-a'xi sa'n

Sajto sakb'el wala wajyon
b'a snajtsil sneb'jel ju'un
wala wajyon b'a snajtsil neb'jel ju'un
wala b'ejiyon, b'ejiyon
b'ejiyon, b'ejiyon
yajla k'otyoni
la ka' jb'atik sa'n
ka'j b'atik sa'n
ka' jb'atik sa'n

- Wajelak'a b'ejyel sok wa tat b'a yoj k'ul, lo'iltan sok wa mojumasa' jastik sb'i'il b'a ek'ela'ek'i.

- Ts'ijb'an ja tuktukil sb'i'il ja b'a ek'ela'ek'i ja b'a k'ulan ja sak'anili':

- Ts'ijb'an jastal oj ajyuk k'otel ja b'a tuktukil xe'n lu'um b'a kulana. Jach' oj elank'e b'a wa naj man b'a alaj.

JASTIK WA XNA'A B'A TUKTUKIL SB'I'IL B'A JLUJMALTIK

- Cholayab'i wa moj neb'uman ju'uni' jastaltik wa xkujlaji ja tuktukil sb'i'il ja xe'nyaman lu'um b'a kulan ja sak'anili',
- Cholayab' jastal wa xyi'aj niwan kisel ja xe'nyaman lu'um b'a kulan ja sak'aniltiki'.
- La job'tiki' jun ma' ayxa sk'ujul b'a oj scholkab'tik jastal wa xkujlaji' ja sb'i'il xe'n lu'um b'a k'ulanotiki'.
- Choloyab' wa moj jumasa' ja sb'i'il xe'nyaman lu'um b'a stojil wa x-eljani sok b'a stojil wa xmukxi ja k'ak'u.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja ijlal' al jumasa'

najlem

- Cholayab' ja wa' moj jumasa' ja wa wa'teli'.

WA XLE'A MA' OJ XCHOLKAB'I.

- Job'oyi' ja wa tatawelo'i sok wa tati' b'a oj yalawab' jastal kujlaji ja tutukil sb'i'il ja xe'ik yaman lu'um b'a kulana.
- Le'awik sok ja je'uman ju'uni' ma'chunuk oj lokxuk b'a oj scholkab'tik ja lo'il b'a kujlaji' tuktukil sb'i'il ja lu'umk'inali', jastal: Najlem, Chaktajal, Sat ja', Patak', Yechtaj, Naj sots', Ya'al pech, Niwa job', Naj usej, Xojan, Naj chawuk sok tuk.
- Job'a jastik yujil ja lom jachuk ja sb'i'il ja xe'n lu'um jumasa'.
- Maklanlek jastik oj aljukjawab' yuj jastal ch'ak le'juk sb'i'il jnantik lu'umk'inali'.
- Job'an jastal wa xpukxi ja tuktukil sb'i'il lu'umkinali'.
- Cholayab' wa' moj jumasa' ja sb'ejlal wa xle'xi sb'i'il tuktukil xen yaman lu'umi'.
- Ts'ib'an spetsanil jastik sjaka wa x-ana'a'.

SK'UMJEL JU'UN

Sle'jel b'a sk'umjel.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj skoltaya' skumjel ja lo'il b'a sb'i'il ja jnantik lu'umi'.

- Maklanlek jastal wa xk'um ja lo'il ja je'uman ju'uni', ja we'n tsajlanyi' sok ja wa yal k'ab'i ja b'a jujune chole'i

Deidales de la cueva

Ja sb'i'il ja xe'nyaman jlujmaltik b'a kulan jsak'aniltiki', ayni jel tsamal wa xyi'a skisjel-a sok cha ayni mi' ma' wa xyochelan-a. Jastal b'a Naj chawuk , pampa ja', k'e'en chej sok ja tuktukil, K'elawik ja ke'ntikoni wa xkhalatikon b'a ayni wa xkisatikon-a yuj ja lom wa x-ek' jk'ujoltikoni' ay sak'anil ma' ay swinkil, Ja'yujil wa xwaj jk'antikonyi jun patk'ujolil b'a wa xk'anxi jlekilalti, tsamal oj ayyuk ja alaji', tsamal sak'anil ja chante jumasa' sok chikan jastik junuk b'a t'ilan oj yab' sk'ujol ja swinkil b'a kulanotiki'. B'a t'ilan wa x-ilxi' wa xka'tikon ochuk snichmal sok wa stsanatikon kandela b'a mi' oj jtakjuk ja lu'umk'inali'.

Aa

Schab'il a'tel

B'A TS'IB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli

Ch'akan a'ayi'ile sa'n wa moj jumasa' la ch'aki cha jak'a ja we'n.

Ts'eb'anel

Wa xmaka jun sat, sokni jun chikin

Wa xyama xchab'il ja xujukub'i sokni ja kolomi'

Wa xyama xchab'il ja xijk'ani sokni ja snuk' k'ab'i'

Sokni' ja ni'i, sokni wa xtelakan ja jk'ab'i,

Sa'n ja petsanilex moj neb'uman ju'un.

Yajni ch'akyata ts'eb'anani sok wa moj jumasa' oj cha ja job'e.

- A'layab' ja wa b'i'il junuk wa moj b'a oj sts'ijb'uk b'a niwan a'kin sok k'ela ta lek oj kanuk.
- Jastal wa xk'ana oj aljuk ja wab'i ja wa b'i'ili jach' b'a tsamaleki.
- B'ejlama' sok wa tat b'a k'ul jastik sb'i'il b'a ek'ela'ek'i sok choloyab' wa moji.
- A'layab' wa moj jumasa' ja sb'i'il tuktukil xe'n lu'um b'a ek'ela'ek'i.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja b'a ek'ela'ek'i sok job'ayi wa tati ta jach'ni wa x-axi'a.

A large, empty rounded rectangular box for writing.

- Ts'ijb'an tuktukil sb'i'il ja xe'n yaman lu'um b'a k'ulan ja sak'anili

Two horizontal lines for writing.

- Ts'ijb'an b'a yojol jastal oj ajoyuk k'otel b'a wa xtax lutan ja wakaxi' jach mano j elank'e'e b'a wa naj.

A large, empty rounded rectangular box for writing.

JASTIK WA XNA'A

- A'layab' wa moj neb'a ju'uni' jastaltik wa xkujlaji ja tuktukil sb'i'il ja xe'nyaman b'a kulanotiki.
- A'layab' jastal wa xyi'a niwan kisjel ja xe'nyaman lu'umi b'a kulanotiki'.
- Wa'n a'ma xna'atik sb'aj jun ma' ayxa sk'ujul b'a oj scholkab'tik jastal wa xkujlaji ja b'i'ilal jumasa'
- A'layab' wa moj jumasa' ja sb'i'il xe'nyaman lu'um b'a stojil wa x-eljan ka k'ak'u sok b'a stojil wa xmukxi.
- Na'a sb'aj jastik b'i'il ja xe'nyaman lu'umi sok jisa stojil b'a mi' oj ajoyuk ch'ayel ja oj k'otani.

Wa xle'a ma' oj xcholkab'i

- Job'a jastik yujil ja lom jachuk ja sb'i'il ja xe'n lu'um jumasa'.
- Maklanlek jastik oj aljukjawab' yuj jastal ch'ak le'juk sb'i'il jnantik lu'umk'inali'.
- Job'an jastal wa xkisatik ja tuktukil sb'i'il lu'umkinali'.

Sk'umjel ju'un

- A'layab' ja je'uman ju'uni' oj skoltaya' skumajel lo'il b'a sb'i'il jnantik lu'umi'.
- Maklalek jastal wa sk'uman ja lo'il ja je'uman ju'uni' sok tsajlayi' sok ja wa yal k'ab'i jujune chole'.

Chonab'anel

Ja najate'ili b'a kulan sak'anile' ja b'a Madero'i, ja yaj nab'i wa xwajye' chonsb'sneli, tib'i wa x-ek'ye'k'e b'a sb'i'il Li'ila', Naj sots', ja b'i ja ti' wa sjoyb'aye' jun niwan pampaja' sb'i'il Rinkonegro cha ti'b'i wa x-ek'ye b'a yib'el jun niwan patak' sb'i'il San Nixo, b'a jel tsamal sjupulye' ek ja b'ujlich jumasa' sok ti' wa x-ajyi jijlel ti'a b'a wa x-uk'xa japichi, yajna jawi oj ch aja tulyi ja b'eji cha ti' oj elank't b'a Tintunixak ja'chuk oj k'otan ja b'a schonab'il Margarita ajyi'.

Aa

Sk'umjel ju'un

- Ek'an b'a stisat ja wa moj jumasa', a'yi'ele' sa'n sok ek'an a'yi' un telbech, yaj ni ch'ak'ta ek'ani sts'eb'anana.

Sts'ebojil jlujmal

Ti' jakelon b'a schonab'il Tojol-ab'al

slujmalil ixim sok chenek'

jel tsamal slujmalil

te'y-a jmoj alijel b'a k'ixin

sok b'a che'el k'in'al,

sok jel tsamal laman ja sk'ujule'i.

Ti' jakelon b'a schonab'il Tojol-ab'al

Juntani lajan kab'altik-a

Jach' manla k'itikjani

man oj xch'ay jsak'aniltik.

La jtultiyi' ja a'tel ja ya'n, jujun yaman oj makla jb'ajtik.

- Yajni ch'akta ek'an sok wa moj jumasa' maklan ja sb'aje'i'
- Alayab' wa moj jumasa' jastaltik sb'i'il ja alajaltik jumasa'.
- Ijlab'an jastal cholan yaman ja kolmaka b'a kulana sok jastaltik wa xtaxi' ja na'itsaltiki'.

- Ts'ijban jastik junuk wa xjob'jiwi'i sok k'ana koltajel ja b'a mi' wa xkanleki'.

Jastal wa b'i'ili _____

B'a slujmalil pojkiya-a _____ Jaye' yajtab' ixawil _____ sok jab'ilil _____ . Ja y'an janek' jab'il ja wi'oj _____

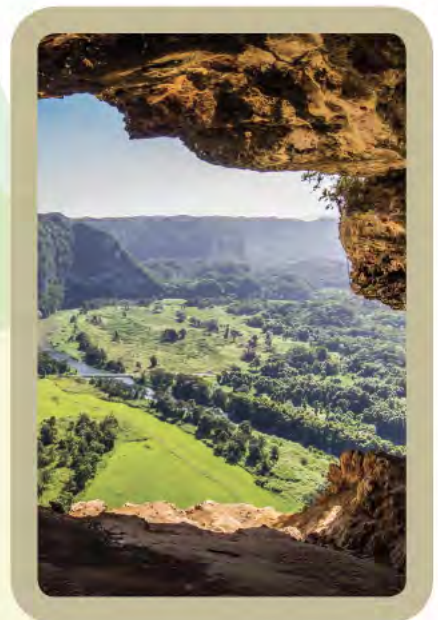
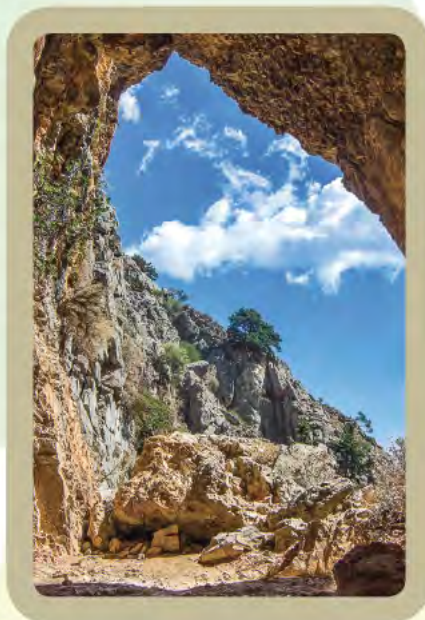
Ja sb'i'il ja snajtsil sneb'jel ju'uni' _____

Jastik junuk ja b'a lek wa x-ak'ana oj ja neb' b'a snajtsil sneb'jel ju'uni' _____

Jastik a'telil wa x-ak'ulan b'a wa naji. _____

Ts'ijb'an chab' oxuk sb'i'il xe'n lu'um ja na'une sb'aj b'a kulana' _____

- K'umanyi' b'a stisat wa moji' jastal ja ts'ijb'an
- K'elan, lo'iltan sok wa moji' jastal wa x-awila ja yijlab'il sok ti'xa ts'ijb'an ja sb'i'ile'i.

Sk'ulajel ja b'a k'umali'

JASTIK WA XNA'A:

- Oj chole' jastal kujlaji sok ja je'uman ju'uni ja b'a slo'iltajel jastal kujlaji b'a jlujmal jsak'anili'.
- Laj ts'ijb'atik b'a xe'n ju'un ja jastik junuk wa xna'atik sk'ulajel sok la ka'tik och nochan b'a a'k'inte' b'a spuktekjel lo'il.
- Lo'iltan sok jisa yelawil chak ja jastik junuk b'a wa xtax sb'i'il b'a kulana.

Aa

Sb'i'il b'a kulanotiki

• Najlem	• Limon wits	• Lopan alaj
• Sat ja	• Junch'a'al	• Pampaja'
• Patak' ton	• Naj xoch'	• Niwa job'
• Yechtaj	• Yatnub' pech'	• Naj usej
• Xojan	• Naj chawuk	• Yoj yojmalaltik
• Ok'ilte'	• Chakal ib'an	• K'e'en chej

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja xe'ntik yaman lu'um b'a te'y kulan ja sak'anili'.

Aa

- Ts'iktes spetsanil ja lo'ili' sok ja sat k'umali'.

Junb'i ek'ele jun tatjum, ti'b'i jijli b'a _____ wajb'i b'ejyel sok ts'i' b'a jun _____, Sta'ab'i nutsjel jun ib'oy, kechanb'i yila smukub'i sb'a yij _____, ja'xab'i sts'i'i' spakab'i ajnel b'a jun niwan _____, b'a'a koxab'i ek'toj b'a man _____.

- K'ulan jujunuk yal lo'il sok ja b'i'ilal cholani'

Sb'i'il jlumaltik	syamulab'il lo'il
B'ajwits	Ti' snaj B'ajwits a Mala.
Yaxwits	
Niwanton	
Patwits	
Ya'alkok	
Najlem	Ak'inani b'a Najlem ja Tono
Napite'	
K'e'en chawuk	
K'e'en xoch'	
Nalan job'	

- Ts'ijb'an jastik sb'i'il ja k'e'en jumasa' b'a kulana ja sak'anili'.

- Lo'iltan sok ts'ijb'an jun yal lo'il ja b'a wa xkujlaji' sb'i'il ja xe'n lu'umi'.

- Le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni b'a oj ja ts'ijb'an jun yal lo'il ja b'a kujlaji sb'i'il ja lu'um b'a kulan ja sak'anili'.

Sb'i'il lu'um	Xe'n lo'il
Yax Ja'	Sb'ej yuj wa x-ek' jun niwan yok ja' ya'axta yelawil
Ya' alkok	
K'ax	
B'ajwits	
Ch'ib'tik	
K'i'is	
B'ajukub'	
Napite'	
K'asak'altik	

- Cholayab' wa moj jumasa' jastik sb'ejlal ja wa wa'teli'.
- Jisan b'a stojil oj kanuk sb'i'il ja yijlab'il jumasa'.

Patak' ton

Pampa ja'

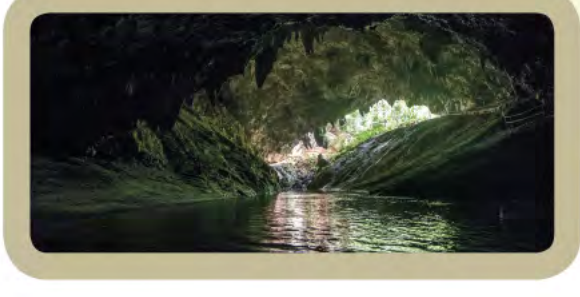
Yoj k'e'en

Naj sots'

Limon wits

Yok ja'

- K'ulanik sok ja je'uman ju'un b'a yal lechan ak'inte' ma ju'un b'a chu'uy syamjel b'a oj tojb'uk sb'i'il ja xe'ntik yaman sb'i'il jlu'umaltiki'.
- B'a a'tel, iti' koltana a'b'aj sok b'a tuk ja k'ulanta'i.
- K'uman ja yal lo'il sok ts'ijb'an jastik b'a lek x-awila'.

“Bi'ilal” K'umal b'a ye'n wa xya chijkajuk stojolil sts'ib'ajel ja jastik sb'i'il ja jmojtik alijeli', b'a slumale'i, schonab'il, yaxk'ul, wits, patak' ton, k'e'en, pampa ja', yok ja', sok slujmal alajaltik.”

- Ts'ijb'an jastik b'i'ilal wa xtax b'a kulana.

- Ts'ijb'an jun yal lo'il jastal wa x-awila ja b'a yijlabil te'yi'.

WA XL'E'A MA OJ SCHOLAKAB'I'

- Chapawik sok ja je'uman ju'uni b'a oj ja le'ex stojolil jastal oj lokxuk jun ma' ayxa sk'ujul b'a oj scholkab'tik' jastal kujlaji sb'i'il ja xe'n lu'um ja najate'ili'sok jastal kujlaji b'a kulan jsak'aniltiki.
- K'anayi' ja je'uman ju'uni b'a oj skoltaya sjob'jelyi' ja wa tatawelo jasyuj ay tuktukil sb'i'il ja lu'umk'inali'.
- Jpetsanaltik neb'uman ju'un jumasa' a'ma ti'xa cholowex' sok tsijb'anik t'usan yaman ja lo'il b'a kan ja k'ujolexi'.

- Le'a ma'tik ch'ayelkan sb'i'il b'a ju'un tajnel jastal iti' Ja yal sat k'umali lutu' sok jun setanil ja b'i'ilal b'a jastik junuk wa xtojb'i'.

N	A	J	L	E	M
A	P	A	T	A	K'
J	A	K'	I'	I	S
S	M	O	N	X	K
O	P	C	U	W	E
T	A	H	T	A	T
S'	J	U	M	P	O
N	A	P	I	T	E'

NAJ SOTS'

PAMPAJA'

PATAK'

NAJLEM

K'I'IS

NAPITE'

- Ts'ijb'an b'a xe'n ju'un jastik wa x-ana'awex sk'ulajeli'sok a'wik och nochan b'a ak'inte' b'a spuktesel lo'il.

B'A SK'UMAJEL JU'UN

Slajel b'a sk'umjel ju'un

Ton sok pis-olom

Wa'nib'i xyalawe' ja Tek'an toni ti' wa xtax b'a skol wits. Kechan ayb'i ek'ele' ay yi'oj spis-olom sok wa'ntob'i wa xwaj yil-e' cha mixa ay yi'oj.

Ja yal untiki jumasa', ti'xab'i sjob'owe'yi' ja tat-awelali'. Ma' wa xya' ochuk ja spis-olom ja ton b'a. Ja tat-aweli ti'b'i yala'a:

Mi' xna'a, ay tuk wa xyalawe', ja' ik'i', ja'xa tuki wa xyalawe' kechan stuch'il wa x-eli, ja'yujil mini wa xchiknaji jastal ay-a. Ja' yujil ya'wekanyi' ja tatjun jumasa' sb'i'il T'ukan ma Jachan ton.

- Chapawin stob'esel ja ak'inte ma tsatsal ju'un b'a oj ochuk sb'i'il ja xe'nyaman lu'umi.
- Lo'iltan sok wa moj jumasa' ja lo'il iti' jastik sb'e'j jujun yaman.
- La ts'ebuntantik jpetsanaltik b'a oj lekb'uk ja kaltsiltiki'.

B'ejyum.

Ts'amal elyon b'a jnaji
kechan k'otyon b'a k'uli
ka'el yokil ja chak cheji'
alb'elek jnutsu, mi' jyama
K'e'el, ko'el wala ajniyon
kolxa jlaje b'a k'ax ja'i
ts'ijti mi' lom jyama,
ja ya'n jel chamk'ujol-ayon
mi' ka'ayi' swa'el ja Pakundo'i

PAKWANEL:

- Kumxan sk'eljel ja wa wa'tel b'a ju'uni', sok oj ja wil b'ay-a ja
- b'a mi' tojuk kaneli'.
- K'anayi' oj skoltuka ja je'uman ju'uni' b'a oj ja tojb'es b'a mi' lek kaneluki'.
- K'uman yajk'achil ja lo'il jumasa' b'a ts'ijb'unub'ali ja b'a mi'to x-elawuj tsamali' k'ana a'koltajel.
- Skoltaya a'ma ja je'uman ju'un b'a stojb'esel ja a'tel b'a ts'ijb'axi' sb'i'il ja xe'n lu'um jumasa'.
- Yi'aj a'ma slekil wa nan sok wa tat ja wa wa'teli'.
- Jastik junuk ja tsamal ja wila ya'teltajeli',
- Jastik junuk ja b'a mi'ni ocha wolomi'.
- Tsamal a'ma kanel wa k'ujul b'a a'tel iti'.
- Ts'ijb'an yib'anal jastik junuk ja k'ulan ja b'a lek ja wila sok jastik ja neb'a.

SYOXIL TSOME'

SJO'IL CHAPAN A'TEL

Sb'i'il ja chapan a'teli': wajib'

Sb'ejlal a'tel: Jastik junuk ek'el ja najate'ili' sok b'a ya'n k'ak'u ja b'a jchonab'iltiki.

SLAJEL K'OT A'TEL: Oj je'tik chamk'ujolil, lekil k'ujol sok ja yok'el ja wajib'al ja b'a sje'ulab'il snijklal ja jnantik lu'umk'inali.

B'ajtan kaje'

A a

B'A TS'IJB'ANEL

A'tel b'a ts'ijb'anel sk'ak'ujil

- A'yi' sa'an ja wa moj jumasa' sok ja wa je'uman ju'uni' a'ko' ts'inan ja wa olomi'.

Kala yal naj.

Jel a'b'ula sb'aj ja kala yal naji'
Wa'nxa xk'an mok'uk,
Yuja pokoxa ja smakb'ali',
xa jtojb'es oxa jtojb'es.

Oj mok'uk oj mok'uk,
mi' ojka mok'uk
oxaka' ochyi' yajk'achil
ja smakb'ali' mixa oj mok'uk-a.

- Yajni' xch'akta ts'eb'anan sok ja wa moj jumasa'.
- Alya'b'ye' wa moj jumasa' jayexa wa jab'ili'.
- K'ulan yijlab'il sok a och yelawil ja jasuk'a jalek ja wilune sok wajaab'ali.

- Ts'ijb'an ja sb'i'ili' ja b'a kulan ja sak'anili.

- K'anayi' ja je'uman ju'uni' oj tsijb'an sb'i'il jastik junuk wa xmakuni b'a jun wajib'ali'.
- K'ulan yijlab'il sok a'och yelawil ja ma'tik wa xya ok'uk wajib'ali'.

Sk'ulajel ja b'a k'umali' b'a:

JASTIK WA XNA'A' B'A WAJAB'ALI'

- Lo'iltan jastik wa xch'aka na'e' ja b'a wajib'ali'.
- Job'anyi' ja wa tati jastik sb'i'ile' ja ma' wa xya ok'uk wajib'al b'a kulan sak'anili.
- Lo'iltan yab' wa moj jumasa' ma'tik wa xya ok'uk ja wajib'ali.
- Chapawik sok ja je'uman ju'un b'a yulatajel wajb'um. B'a oj ja job'-exyi:
 - Jastal wa xtojb'i ja wajib'ali.
 - Ma' wa sk'ulan ja b'a kulanotki.

- Jastik tik'e ts'um wa xyi'aj.
 - Janek' swinkil wa x-ochye' ja ya'jel ok'uk ja wajaab'ali.
 - Jastik sb'i'il ja sk'ine'i.
 - B'atik wa xwajye' ja k'inaneli'.
 - Ja sb'ejlal ja wa xk'e ok'uk b'ajtan ja ajmayi'.
- K'ulan yijlab'il sok yelawil ja jastik sniwanil ja wajaab'al ja wiluneji'.

- Ts'ijb'an sb'i'ile' ja wajaab'un jumasa' b'a kulan ja sak'anili.

- K'ulan yijlab'il, sok ts'ijb'an ja sb'i'il jujunyaman jastal jun wajib'al.

WA XLE'A MA OJ XCHOLKAB'I'

- Chapa sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja lok-ex jun wajib'anum b'a oj slo'ilta jastal sneb'awe' ja wajib'aneli'.
- A'yi' tsamal sa'n ja wajib'anumi' sok maklan lek jastik junuk oj scholawab'i'.

- A'skoltaya ja wa je'uman ju'uni' b'a oj ja job'yi' spetsanal jastik wa xjulak'ujoli.
 - Ma' sje'awi' ja wajb'aneli.
 - Janek' a'ma jab'il ja wi'oj ja neb'a ja wajb'aneli.
 - Jastal wa xk'ota k'ujol ja wa'na ya'jel ok'uk ja wajab'ali.
 - Mi' a'ma jel wokoluk sneb'jel ja wajb'aneli.
 - Janek' tik'e wa a'xi ok'uk ja wajb'aneli.

- K'ulan yijlab'il sok yelawil jastik junuk yalawab'i' ja wajb'anumi'.

- K'anayi' jitsan ts'akatal ja wajb'anumi' yuj ja jastik ch'ak xchollowab'i'.
- Ts'ijb'an sb'i'ile' ja wajab'anum jumasa' ja ma'tik wa x-ana'a sb'aji'.

- Alyab'i' ja je'uman ju'uni' b'a oj sts'ijb'an b'a jun sat ju'un ja b'i'ilal jumasa'.
- Tosb'es tsamal ja b'a mi' tojuk ja ts'ijb'uneji.
- K'ulan yajk'achil b'a jun slekil slam ju'un b'a ochuk pak'an b'a ak'inte pukwanum lo'il.
- Ts'ijb'an sok ts'iktes b'a yal jisan ja jastik meyuki' b'a lek oj kanuk ja yal lo'ili.

WAJAB'

AJMAY

IXUKI'

NIWAN

BIGOLINI'

- Ya' ok'uk _____ ja tati'.
 - Ya' ok'uk _____ ja tatjuni'.
 - Stsinb'un gitara ja _____.
 - Tolan wax ok'ij ja _____ wajab'ali'.
- Wa x-ok' tsamal ja _____.
 - Lo'iltan sok ts'ib'an b'atik slujmalil wa xwajye' ya'jel ok'uk ja wajab'ali'.

- K'ulan yijlab'il b'atik wa xyawe ok'uk ja wajib'ali'.

- Alyab'i' ja wa je'uman ju'uni' b'a oj skoltaya stojb'esel ja jastik wa ts'ijb'a'i' ja b'a wa xyi'aj ch'in sat ju'un sok niwan sat ju'un.
- Soka wa moj je'uman ju'uni' ts'ijb'an jun lo'il jastik junuk wa ne'b'a ja b'a wajib'ali'.

Sk'umajel ju'un

- Alyab'i' ja wa je'uman ju'uni' b'a skoltaya ja sk'ujel ju'uni.
- Maklanlek jastal wa'n sk'umjel ju'un ja je'uman ju'uni' ja'xa we'ni cholo och sok juna yal k'ab'.
- Le'awik lajan sok ja je'uman ju'uni' b'a oj ja k'umukex lajan sok wa moj jumasa'.

Wajab'al

Kulanb'i man najate'il ja yajna oxa ko'uk sk'ak'ujil jun k'ini', t'ilanb'ilek oj ajoyuk ja wajab'ali' sok cha ti'lanlek waj sta'a sb'aje' ja wajb'um jumasa' b'a wa xya'we'yi' ox k'e'eluk' ja wajab'ali'. Yajnib'i

wa'nxax ok'el ja wajab'ali ja'xa wa'n paywanel ja b'a tsomjeli sok ja'xa wa xkujlaji' ja k'ini ayi'o'je' sts'eb'ojil jastal wa xya' ok'uke' cha jach'ni ja wa xwajye' k'u'aneli' ye'n b'ajtan wajum ja wajab'anum jumasa', ti' ts'a'an ja bandera jumasa', ja ak'ixuki' tsa'ane' wa'ne' och resal. Kulanxa ja wajb'um jumasa' yujni ye'nle' b'ajtan oj k'e snik e'yi' ja k'ini' sok ja lom ye'n wa spayawe' ja ixuk sok winike jumasa' ja b'a yoj komoni'. Wa'n xna'atik ay-ita swinkil ja ma'tik wa sna'a' syamjel ja wajab'i' mi' tuktukiluk ma' oj xch'ik sb'aj yuj ye'nle'i wa'nxax sna'awe' stsajlajel ja ajmayanumi'.

Schab'il kaje

A a

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'ajneli'.

- Ts'eb'anan sok wa moj jumasa'.
- Ts'eb'anan ja tuch'il b'a. .mi' xb'ob'awujili k'ana a'koltajel.

Wajtixa b'a sneb'jel ju'un jtultixayi' ja a'teli'.

Wa'n b'ob'el ja wa b'aji'.

A'tijiyek'a ja schajnul chab'i sok chab' ch'ak ja yateli'.

Schanul chab' ti' b'a nichim.

Oj a'tijikontik b'a sneb'jel ju'un.

Oj k'ultikik tuk b'a lek.

- Ts'ijb'an wa b'i'ili' b'a jun tase ju'un.
- K'uman b'a sti'sat wa moj jumasa'.
- Lo'iltan jastik junuk wa xjaka k'ujol oj ja neb'e b'a schab'il kaje' a'tel iti'.
- Job'o sok ts'ijb'a ja sb'i'il ja ma' wa sk'ana oj ja wila b'aj sok leki.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' ta wa xch'ak ja na'e' sb'aj ja wajib'um jumasa'.

Sk'ulajel ja b'a k'umali'.

JASTIK WA XNA'A SOK JA WAJAB'ALI'

- Ts'ijb'an sok le'a ja koltajel sok ja je'uman ju'uni' jastal wa xtojb'i ja wajib'ali' sok ja ajmayi'.

- Ijlab'an ja wajib'ali' sok ja ajmayi', tsa'an set'a b'a oj wa och nok'an b'a lechan pukwanum ju'un, cha jach'ni' ti' ja ta' b'a smojolil sjuluche'il set'jel b'a b'ome a'tel 179.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' ta ayb'a wilonejex ja wajib'aneli'.
- K'elawik ja ijlabi sok ts'ijb'ayik jastik wa'ne'a.

Aa

- Lo'iltan sok ts'ijb'an jastal tojb'el ja wajib'ali' sok ja ajmayi'.

Aa

- K'elan sok choloyab' wa moj jumasa' jastal wa xko'a k'ujol ja yok'el wajib'ali.

- Ts'ijb'an ili ja janek' wa xjaka k'ujol b'a tuktukil yok'el ja wajib'ali'.

- K'elan ja jujunuk yijlab'ili sok set'a ja tasan lo'il b'a oj wa nok'an sok ja yijlab'i b'a jun pimil ju'un b'a ak'inte pukwanum lo'il, ti' ja ta b'a smojolil slajchawe'il set'jel b'a slamulab'il 181.

- Job'ayi' jun ma' a'xalek sk'ujol sok ts'ijb'an jastik junuk oj scholawab'i jastal wa xk'ulaxi ja wajib'ali'.

- Ja yajni ch'akta ja makluk ja slo'il ja ma' axa sk'ujoli', a'ma tixa lo'ilfa yab' sok wa moj jumasa'ja jastik kana k'ujoli'.
- Chapawikjani' jastal oj ja tojb'esex jun wajib'al sok jun ajmay.
- Mi'k'a ayuk wajib'anum, k'anayi' ja je'uman ju'un oj ya' ok'uk sok jun k'in.
- Maklaniklek ja jastal yo'k'el sok cholayab' wa moj jumasa' ta lek wa xko'ak'ujol ja k'in wajib'ali'.
- Le'a stojil ja sat k'umal sok lutu sok jun yal setet ja b'a wa xkan stojil ja k'umali'.

A	J	M	A	Y	X	N	E	L
M	E	X	E	P	A	L	X	S
J	C	H'	A	N	U	N	L	T
W	A	J	A	B'	A	N	U	M
B'	X	L	M	W	J	S	N	'
Y	A	K'	I	L	A	L	M	I
L	A	B'	Y	T	E	A	E	L
H	K'	I	N	A	N	U	J	I
W	I	N	I	K	E	T	U	K
L	TS'	U	'	U	M	L	M	P

- Ts'ijb'an spetsanal ja b'ilal ch'ak ja ta'i'.

Sk'umajel ju'un

Slejel b'a sk'umjel.

- Le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni' b'a oj sk'umukawi' ja lo'ili', ja'xa we'n nochoyi' sok junuk yal k'ab' ja sat k'umali'.

AK'A OK'UK WAJAB'

Ja ma' wa xya ok'uk ja wajib'ali',
 tuktukilnib'i swinkil-a wa syamawe' jastal
 snan wajib'al, sok yal ch'inik. Sok
 juntani lajan wa xyi'aje' yok'el-a, kechan
 ja nan wajib'ali' tolan ja yok'eli' sok
 ye'n wa xwaj ya' sta' ja yok'el jumasa',
 ja ch'in wajib'ali' mi' oj b'ob'uk ok'uk
 stuch'il, t'ilan ti' oj aiyuk ja nan
 wajib'ali', wa x-ajyi' oxe' yal wajib'al

sok jun snan. Ja b'a oj sjeltes ja yok'el ja wajib'ali', ja ajmayi' ye'n wa xch'ak
 ya' eluk sb'ejlal ja yok'eli', ja'xa wajb'anumi' ye'n wa stsajla oche ja jastal
 wa'n wajel ja ajmayi', jach' wa xwaj ja k'in wajib'ali'. Ja niwani' wa sb'i'ilan
 snan wajib', ja'xa ch'ini' yal wajib'. Ja'b'i ja najate'ili' ja wa xya'a cha'nel.

- Yajni ch'akta sk'umuk ja je'uman ju'uni', k'uman yajk'achil, sok k'anayi' oj smaklan ja wa nan sok wa tati'.
- Cholayab' wa moj jumasa' ja jastik ch'ak kanuk ja k'ujol b'a lo'il wajb'aneli'.

Snajtsil sneb'jel ju'un.

Kulanlek jk'ujol sok ja jmoj alijeli'.
 Tajnel tajnel wa xk'uman ja ju'uni'.
 Tajnel tajnel wa sts'ijb'an ja jk'umali'.
 Jmoj alijel jumasa' chink'inalonxa.
 Lekil k'ujol k'eyon ja sneb'jel ju'uni'.
 Lekil k'ujol ch'akyon ja sneb'jel ju'uni'.
 Jmoj alijel jumasa' la k'otkotik tik'an.
 Ja sneb'jel ju'uni' jel cha'an slekilal.

Yoxil kaje

Aa

B'A TS'IJB'ANEL

- K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

B'ak'tel.

Wa xmaka jun sat, sokni jun chikin.
 Wa xyama xchab'il ja xujkub'i' sokni ja kolomi'.
 Wa xyama xchab'il ja xijk'ani' sokni ja snuk' jk'ab'i'.
 Sokni' ja ni'i'.
 Sok wa xjama niwan ja schab'il ja jk'ab'i'.
 B'a oj ka'wi jun telb'ech.

- Yaj ch'akta' ts'eb'anani sok wa moj jumasa'
- A'layab' wa b'i'ili' ja wa moj jumasa' sok k'anayile' oj sts'ib'uke' b'a sju'une b'a chol oj ek'a k'ele ta stojil kanel.
- Jasunk'a ja wa x-a'k'ana' oj ja k'uluk ja b'a snajts'il sneb'jel ju'uni'.
- A'layab' ja wa moj jumasa' b'atik wa xmakuni' ja wajaab'ali'.
- A'layab' ja wa moj jumasa' ja sb'i'il ja k'in wa x-ok sok' ja wajaab'ali'.
- K'ulan yijlab'il jastal wa xyawe' ok'uk ja wajaab'al b'a kulan ja sak'anili'.

- Ts'ijb'an ja sb'i'il ja wajaab'anum jumasa' b'a it ja k'ulan yijlab'i'.

june' _____

chab' _____

oxe' _____

chane' _____

jo'e' _____

wake' _____

juke' _____

- Job'a sok ts'ijb'an jastal sb'i'il ja tuktukil k'in wa xyawe' ok'uk sok ja wajib'ali'.

JASTIK WA XNA'A B'A WAJAB'ALI

Sk'ulajel kechan b'a k'umal

- K'anayi' ja wa moj neb'uman ju'uni' jastik junuk wa x-a'na'a b'a slo'itajel ja wajib'ali'.
- K'anayi' ja wa moj jumasa' jastal skisjel ja yok'el wajib'ali' sok janek' wa xmakuni'.
- Lo'iltan jastik sb'i'il ja xe'n lu'um b'a wa x-a'yi' k'in ja b'a wa x-ok' wajib'al sok bigolini'.
- Spetsanal ja ma'tik wa sna'a sb'aj wa xya'we' ok'uk wajib'ali', job'ayi'ile' jastal sneb'awe' sok janek' wa xtupjiye' yuj ja ma'tik ay schol b'a kulana sak'anile'i. .
- K'otan b'a jun k'in b'a oj ja wijlab'an sok wa' moj jumasa' jastal stsome sb'aje' b'a k'ini.

WA XLE'A MA' OJ XCHOL KAB'I

- Job'o yi' ja wa tatawelo' ma' wa tat oj yalawab'i ja syujil ja tuktukil sniwakil ja wajib'ali'.
- Job'oyi' jun wajib'un ma' jun ma' ay schol b'a oj slo'iltanawi' ja tuktukil schol ja wajib'ali'.
- Job'a jastik yuj ja lom wa x- ajiyi' k'in sok wajib'al b'a kulan ja sak'anili'.
- Cholayab' ja wa' moj jumasa' b'a lek ja wab' ja lo'il aljiwabi' yuj ja wajib'anumi.
- Alayab' ja wa' moj jumasa' jastal tulxi ja lo'il sok jastal ch'aki yuj ja slo'iltajel k'ini'.
- K'ulan yijlab'il jastal wa yi'aj ja k'in b'a kulan ja sak'anili'.

- Nok'an b'a ak'inte' pukwanum lo'il ja a'tel ja k'ulani' sok ja tuktukil syam sk'ab' ja wajib'umi.
- Ts'ijb'an sb'i'il ja syam k'ab' ja kinanumi' sok wajib'ali'.

Sk'umjel ju'un

Slejel b'a sk'umjel.

- Alayab'i ja jeuman ju'uni' b'a skoltaya' skumajel ja lo'il yuj ja wajab'ali'.
- Maklanlek jastal wa sk'uman ja lo'il ja je'uman ju'uni' sok tsajlayi' sok ja wa yal k'ab'i'

Wajab'al.

Ja wajab'ali' jun tsamal k'in tojb'el yuj ja jmojtik Tojol-ab'ali', wa xyawe' ok'uk b'a jun k'in wa xkujlaji ja b'a jlujmalfik b'a k'ulanotiki'. Ja wajab'ali' tojb'el sok sts'ujmil yaxal chej sok ste'il ujkum, makan sok chab' leche ts'u'um schab'il stse'e'l sok jokub'al ch'alan yak'il, mochub'al sok sts'ujmil wakax ja yak'ili' b'a wa x-och, jiman stejleb' ja wajb'umi sok wa smak'awe' sok chab' yal tsamal b'ok'ante' b'a oj ok'uk tsamaleki.

- K'anayi' ja je'uman ju'un oj cha stojb'es tuk lo'il ja b'a jastal wa xtojb'esi ja wajab'ali'.
- Job'oyi' ja wa tat-aweli tuk slo'iltajel ja jastal wa sneb'xi ja wajb'aneli'
- K'ulan jun tukil lo'il jastal wa xjula k'ujoli' sok ja wajab'ali'.

Schanil kaje

A a

B'A TS'IJB'ANEL

K'ulan st'ilanil ja a'tel b'a ts'ijb'aneli'.

- A'yi sa'n ja wa moj jumasa' sok ek'a a'yi' un telb'ech sok tsa'an kuman jun lo'il.
- Ts'eb'anan ja tuch'il ma nol sok wa moj jumasa.

Snajtsil neb'uj ju'un,

Ja wa xkilawa'tikoni'
lajan sok te'y-a b'a yoj kaltsiltikon,
Yuj ja spetsanal sk'ujol
Te'y jmoktikon ja je'uman ju'uni'.
B'a ti' tsomanotikon b'a wa wojoli
lajan sok te'ytikon jpetsaniltikon b'a yoj niwan k'it
Jun xta lajan wa xk'umantikon ja ju'uni',
Jun xta lajan wala ts'ijb'anitikon,
Jun xta lajan wala ts'eb'anitikon,
Jun xta lajan wa xk'ot man yoj kaltsiltikon,
Ja spetsanal ja it wa'ntikon sneb'jeli'.
Snajtsil neb'uj ju'un,
Ti' wala tax b'a yoj kaltsil,
Ti' oj ajyukotikon a'mok man xna'atikon lek ja k'inali',
yuj ja lajan sok te'yontikon b'a jnajtikoni'.
Ja b'a ya'a stsamalil jsak'aniltikon ja jnan jtatikoni'.
Je'uman ju'un a'a jaman ja wa k'ujoli'
B'a lajan chink'inal oj ajyukotik ja b'a lu'umk'inali'

- Yajni' ch'akta k'umuk ja lo'ili' ts'ijb'an ja skana k'ujoli'.

- Lo'iltanik jastal wa sko'a k'ujulex ja yok'el wajib'al b'a jun k'ini'.

K'ULJEL KECHAN B'A K'UMAL

Jastik wa xna'a b'a yaljel ja wajib'ali'.

- Lo'iltan jastik sb'ej wa xmakuni ja wajib'ali'.
Ts'ijb'an sok le'a koltajel sok ja je'uman ju'unu' jastal wa
- xtojb'i ja wajib'ali' sok ja ajmayi'.

- Lo'itanyab' ja wa moj jumasa' ta wa sna'we' sb'aj ja wajib'um
b'a kulanexi, sok ts'ijbayik b'atik a'wilunejex-a.

Jun xta lajan wa xk'umantikon ja ju'uni,
Jun xta lajan wala ts'ijb'anitikon,
Jun xta lajan wala ts'eb'anitikon,
Jun xta lajan wa xk'ot man yoj kaltsiltikon,
Ja spetsanal ja it wa'ntikon sneb'jeli.

- Lo'iltan sok wa moj jumasa' jastal wa x-awilawex ja b'ajtani sok schab'il ja ijlal' te'yi'

- Na'a sb'aj ja syamk'ab' ja k'inanumi' sok chola' b'a lek wa xawab' ja yok'el b'a oj ya lekb'uk ja kaltsiltik oj ya' eluk ja chamk'ujoli', ok'el, syajal jb'ak'teltik ma wa xya'a juluk jk'ujoltik jastik junuk.

- Lo'iltan sok ts'ijb'an jastik junuk wa xmakuni' b' a sk'ulajel wajib'ali'.

Aa

- K'elan ja jujunuk yijlab'il sok jisa ja b'a stojil jastik wa'ne' sk'uljeli'

Wa'n wajib'anel
ja me'jumi'.

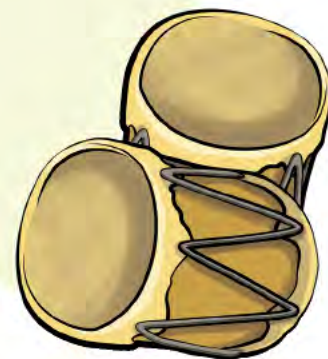
Wa'n jijlel ja
wajib'anumi'.

Wa'n jijlel ja
wajib'anumi'.

Wa'ne' wajib'anel
ja tatjun jumasa'.

Ja wajib'al
jumasa'.

- K'elan sok ts'ijb'an jujunyaman ja jastik wane' b'a ijlab'al te'yi'

Aa

Aa

Aa

- Laja wa wa'teli' sok wa moji', cha tojb'eses b'a mi' ja'chukuk ja k'ulunejexi'.
- Le'awik ja sat k'umal sok lutuwik sok jun yal setet.

W	A	J	A	B'	A	N	E	L
A	E	X	E	P	A	L	X	S
J	C	H	A	N	U	M	L	T
A	A	T	J	X	B	U	K	E
B'	X	L	M	W	J	S	N	'
A	T	T	A	T	J	U	M	I
L	A	B'	Y	T	E	A	E	L
H	K'	I	N	A	N	U	J	I
M	X	L	S	E	E	T	U	K
L	TS'	U	'	U	M	L	M	P

- Ts'ijb'an janek' ja ta'a sat k'umal b'a jujunyaman b'a seteti'.

Sk'umajel ju'un

- Le'a koltajel sok ja je'uman ju'uni' b'a ja k'umukex lajan ja lo'ili', ja'xa we'n nochoyi' sok juna yal k'ab'.

Slo'iltajel k'in wajib'al

Man najate'il ja wajib'ali' yujni wa xyamxi'a, yujni jach' kulan man najate. Ja wajib'umi ye'nle' b'ajtan b'eje' b'a jun k'in wa stuluyi' jastal iti': ja wa xko' jun jk'intiki' ja t'ilan wa x-ajyi' ja wajib'ali', ja wajib'anum jumasa' wa xya'we'yi' oxk'e'ele' ja wajib'ali', ja'wa spaya ja resalanumi'. Ja'xa wa xkujlaji' ja k'ini' najka ay xta yok'elil ja jastal wa x-ok'i'. Ja b'a tuktukil k'u'aneli', ye'nani b'ajtan ja mak'a wajib'al-a, ti' tsa'an ja bandera jumasa', ak'ixuk jumasa' yujni ye'n b'ajtan oj k'e'uke' snikyile' ja b'a tuktukil sk'e'ulab'il ja k'ini', yujni ye'n b'ajtan-a, ye'n wa xpaywani.

- Lo'iltayik jujun yal lo'il ma k'anawikiyi' ja je'uman ju'un oj sts'ijb'a b'a ts'ijnub' ak'inte' b'a oj k'umaxuk lajan.
- Spetsanal ja janek' k'umaxita a'ek'uk yajk'achil b'a jun slam ja ju'un b'a oj ochuk nok'an b'a ak'inte' wa spuku lo'il.

PAKWANEL:

- B'ut'an sok (x) ja b'a chikanxa jastal wa x-ak'ulani'.

Yilulab'il b'a jastik neb'xita	Ts'ikanxa	Ayto sk'ana	Mi' lekuk	Oj b'ob' tojb'exuk
Ch'ak a'ma sk'uluk ja ya'teli'				
Wa'n a'ma schololek ja lo'ili'				
Ch'ak a'ma chiknajok stojil ja sts'ijb'aneli'				
Stojilxama wa sk'uman ja ju'uni'				
Wa'n a'ma chijka stojil ja yijlab'il wa sk'ulni'				

SMOJOLIL

SCHAB'IL SET'JEL *recortable 2*

YOXIL SET'JEL recortable 3

SCHANIL SET'JE recortable 4

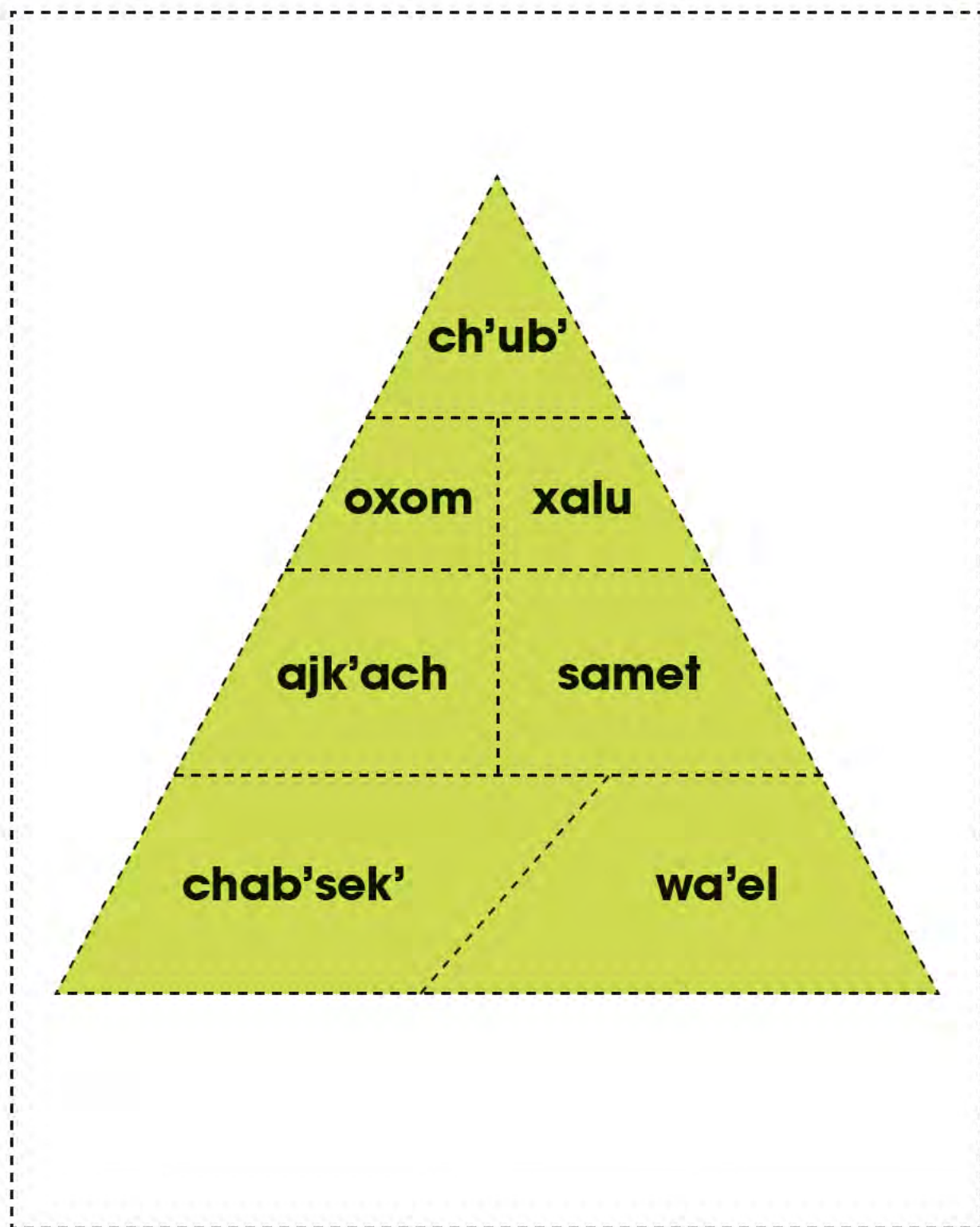
SCHANIL SET'JE recortable 5

Patak' ton

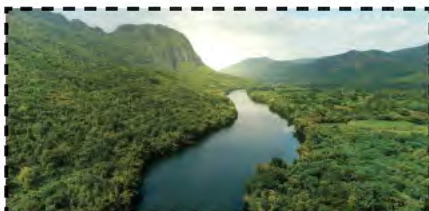
Pampa ja'

Niwan ton

Niwan wits

Yok ja'

SJULUCHE'IL SET'JEL recortable 11

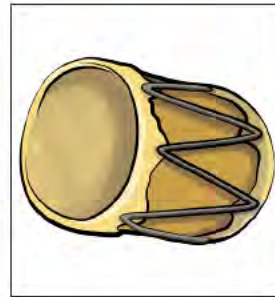
Alb'el
wajib'aniye'
ja tatjuni'.

Kulane' ja
wajib'anumi'

Jijlel ja
wajib'anumi'

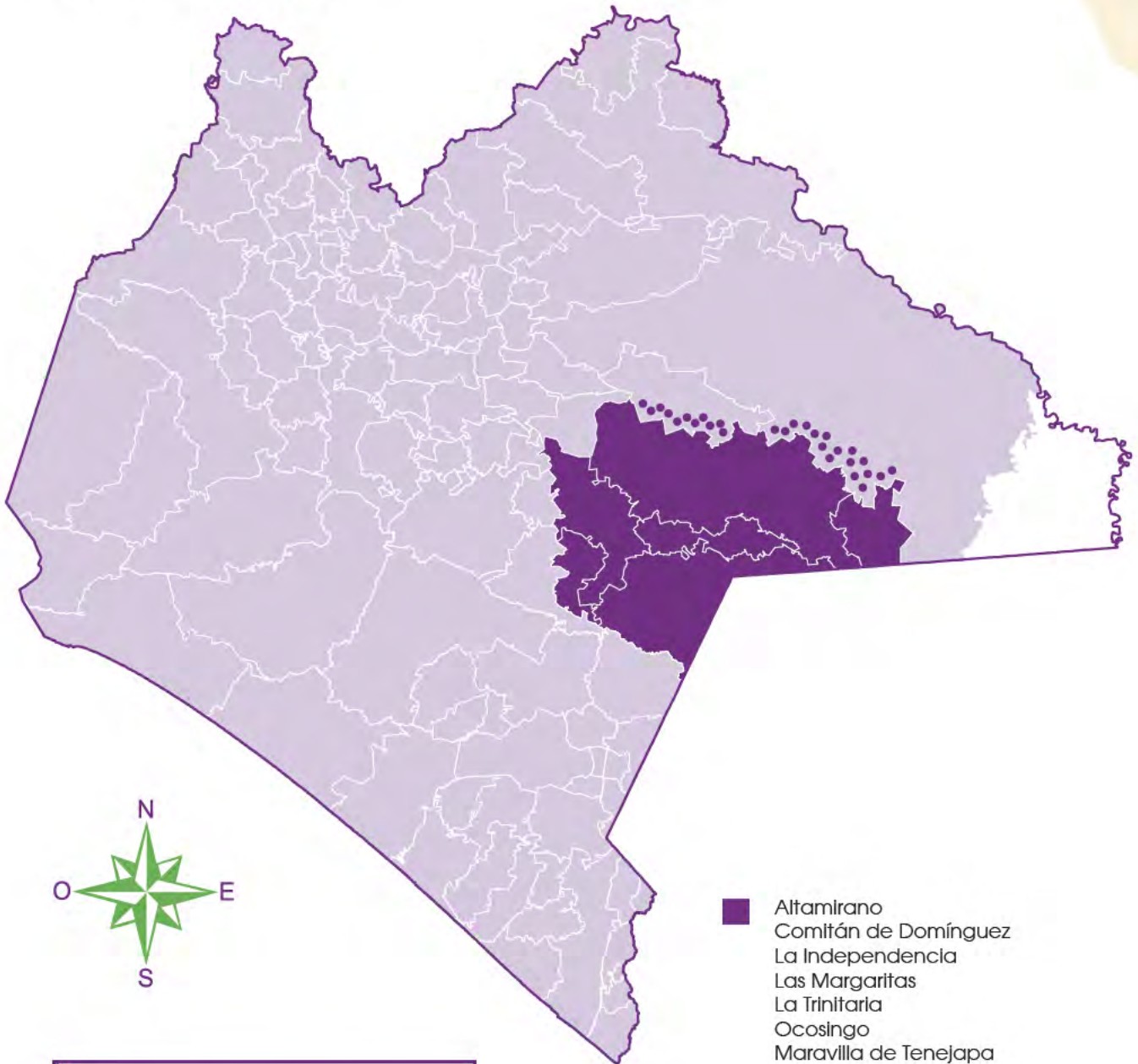

Lokan wake
wajib'al

Sju'u ajmay
ja tatjuni'

K'umanun Tojol-ab'al

<p>YAJTAB'AB'IL</p> <p>me'yuk june chab'e' oxe' chane' jo'e' wake' juke' waxake' b'alune' jun oxwinik chab' oxwinik ox oxwinik chan oxwinik jo' oxwinik wak oxwinik juk oxwinik waxak oxwinik b'alun oxwinik lajun oxwinik juluch oxwinik lajchaw oxwinik oxlajun oxwinik chanlajun oxwinik jo'lajun oxwinik waklajun oxwinik juklajun oxwinik waxaklajun oxwinik b'alunlajun oxwinik oxwinik jun chanwinik chab' chanwinik ox chanwinik chan chanwinik</p>	<p>jo' chanwinik wak chanwinik juk chanwinik waxak chanwinik b'alun chanwinik lajun chanwinik juluch chanwinik lajchaw chanwinik oxlajune chanwinik chanlajun chanwinik jo'lajun chanwinik waklajun chanwinik juklajun chanwinik waxaklajun chanwinik b'alunlajun chanwinik chanwinik jun jo'winik chab' jo'winik ox jo'winik chan jo'winik jo' jo'winik wak jo'winik juk jo'winik waxak jo'winik b'alun jo'winik lajun jo'winik juluch jo'winik lajchaw jo'winik oxlajun jo'winik chanlajun jo'winik jo'lajun jo'winik waklajun jo'winik juklajun jo'winik waxaklajun jo'winik b'alunlajun jo'winik jo'winik</p>
---	---

SCHIKTESEL: Ja yajtab'anel b'a tojol-ab'ali ja wa xyamxi b'a k'umal Maya. Ja yajni wa x-ajyi' k'otel b'a winike'i, wa sts'ijti'och man b'a chab' winike ja'yujil ja wa xkalatik jun chab'winik, man oj ajoyuk k'otel b'a b'alun lajune. Mi' wa xyamxi ja tajb'e'i yujil kechan wa xmakuni b'a b'olmanel. Jastal iti': mi' a'ma ja chonki jun tajab'e tuyal.

 <p>pitawul</p>	 <p>yuko</p>	 <p>nan mut</p>
 <p>chakal pix</p>	 <p>b'utub'</p>	 <p>kulantu</p>
 <p>si'</p>	 <p>ts'i'</p>	 <p>molino</p>

 <p>mis</p>	 <p>ajnanum</p>	 <p>ich</p>
 <p>ak'ix</p>	 <p>sek'</p>	 <p>ts'i'</p>
 <p>tsima</p>	 <p>k'anip</p>	 <p>b'utub'</p>

 <p>b'utub'</p>	 <p>k'um</p>	 <p>naraja</p>
 <p>ajnanum</p>	 <p>pitawul</p>	 <p>b'akiruj</p>
 <p>oxom</p>	 <p>wa'um</p>	 <p>k'ewex</p>

 <p>lechub'</p>	 <p>k'anip</p>	 <p>si'</p>
 <p>chich</p>	 <p>mis</p>	 <p>am</p>
 <p>k'ewex</p>	 <p>waj</p>	 <p>pataj</p>

 ich	 lehub'	 pataj
 wenex	 k'um	 chich
 sek'	 waj	 pifawul

 naraja	 cha'	 tsima
 k'anip	 wa'um	 am
 mo'och	 b'akiruj	 mis

 <p>molino</p>	 <p>wenex</p>	 <p>ich</p>
 <p>b'akiruj</p>	 <p>k'ewex</p>	 <p>xolob'</p>
 <p>ak'ix</p>	 <p>tso'yol</p>	 <p>cha'</p>

 <p>k'ej'lub'te'</p>	 <p>chakal pix</p>	 <p>sek'</p>
 <p>waj</p>	 <p>tsima</p>	 <p>fajnum</p>
 <p>chich</p>	 <p>nan mut</p>	 <p>ak'ix</p>

 <p>lechub'</p>	 <p>nan mut</p>	 <p>tso'yol</p>
 <p>xolob'</p>	 <p>molino</p>	 <p>naraja</p>
 <p>kulantu</p>	 <p>pulpix</p>	 <p>mo'och</p>

 <p>mo'och</p>	 <p>ts'i'</p>	 <p>oxom</p>
 <p>yuca</p>	 <p>k'ejlub'te'</p>	 <p>ajnanum</p>
 <p>si'</p>	 <p>tso'yol</p>	 <p>nan mut</p>

pitawul

mis

molino

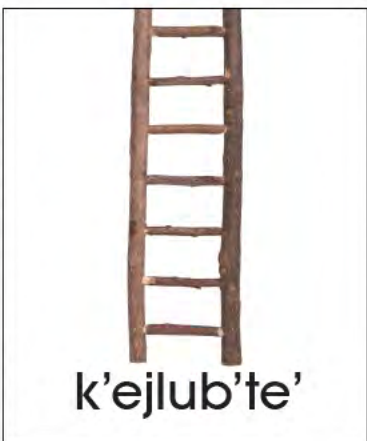
b'utub'

lehub'

cha'

k'ejub'te'

sek'

mo'och

k'ewex

nan mut

tsima

oxom

ich

naraja

si'

pataj

ak'ix

kulantu

b'akiruj

waj

chakal pix

k'anip

k'um

tso'yol

pulpix

ts'i'

chich

wa'um

xolob'

yuko

ajnanum

am

wenex

tajnum

Sat ts'ijb'anel Tojol-ab'al

 ako	 banco	 b'el	 cha'	 ch'ixkirin
 dulse	 ek'	 garnil	 ixim	 juna'al
 kawu	 k'a'em	 lima	 may	 naraja
 oxom	 palpal	 ronron	 sek'	 tuyal
 t'ont'ox	 tso'yol	 ts'okob'	 ujkun	 wejkel
 xanab'al	 yax		a b b' ch ch' d e g i j k k' l m n o p r s t u w x y'	a b b' ch ch' d e g i j k k' l m n o p r s t u w x y'

STS'EB'OJIL

Swinkil mejiko yaj la awajitik
la ka'tik chapan ja tujk'anub'i
sok oj k'itk'unuk ja snalan lu'um
yajni xb'otolji ja tujk'anub'.

STS'EB'OJIL MEJIKO

TOJOL-AB'AL

A jlujmal pita sok k'ul wa patan
b'a oj slam ja sjekab'anum jwawtik
ti'xa a'ay wa sak'anil b'a satk'inal
sok yal sk'ab' ja jwawtik ts'ijb'axi.

Yujk'a ay ma' wa xjelxi xtajki amok
ma wa xyixtala'an sok yoj wa jlujmal

na'a k'inal kala jlujmal b'a satk'inal
jun untik k'ak'anum wa xya'wi.

Swinkil mejiko yaj la awajitik
la ka'tik chapan ja tujk'anub'i
sok oj k'itk'unuk ja snalan lu'um
yajni xb'otolji ja tujk'anub'.

Jlujmal jlujmal wa sta'a wa ti' wa wuntikili

STS'EB'OJIL CHIYAPA

TOJOL-AB'AL

STS'EB'OJIL CHIYAPA

Swinkil Chiyapa la jtul jb'ajtkik
jastal yaxte b'a laman mi' wa xch'aki
la b'ejyikotik sok niwakik xete'il
b'a jun slekilal me'y ch'ayel.

Ch'akawikxa ja tajkel sok ja wokolaneli
ye'n juts'inyaman yi'jel ja wokolaneli
oxa kumxuk ja k'ak'ujil lamxeli
b'a jun yi'jel sniwanil slekilalil.

Ch'akawikxa ja ya'jela' stupjel tajkelalili
ch'akawikxa-ele' spetsanal ja tajkeli
kechanxa b'a junta jlekilaltiki
cha jach'uk junta ja jk'ujoltiki.

TOJOL-AB'AL
SJU'UN NEB'UMAN
SCHAB'IL YOLOMIL

Se imprimió por encargo de la Dirección General de Educación Indígena
a través de la Comisión Nacional de los Libros de Texto Gratuitos.

2